

Esad Kurtović

“ DRŽAVNI DEPOZIT “
(DEPOZIT BANICE ANKE, SANDALJA HRANIĆA I
KATARINE U DUBROVNIKU 1406. - 1413. GODINE)

*“... a tvoja vlast z božionr milostiju
velika je, zato molju tekako gospōdina
pripremi ju k dobru pristaništu ako od
kude na suprotjev nje koi godje vjetar
kjuhne, da ti ne naudi ...”*

Dubrovačanin Nikola Gundulić u odgovoru Sandalju Hraniću

8.8. 1404. g., SSPP I/1, 263.

Zaštita pokretne imovine na prostorima podložnim čestim i nasilnim promjenama oduvijek je predstavljala težak problem. Osiguravanje debelim zidinama i stražom nije bilo zadovoljavajuće i trajno rješenje pred vojnim pohodima i pljačkama imaju kao elementarnu svrhu. U potrazi za većim stupnjem zaštite rješenje problema je nadeno u pohranjivanju imovine na sigurnijim i stabilnijim prostorima, pretvaranjem njene zaštite i čuvanja u javnopravnu instituciju, u depozit.

Od onog vremena kada se zaledu predstavio kao subjekt sa izgrađenom i stabilnom upravom, pa do kraja srednjeg vijeka, Dubrovnik je svojom postojanošću zasjenio mnoge državne tvorevine na istočnoj jadranskoj ali. Česta previranja i politička nestabilnost zaleđa, praćena pljačkom i razaranjima, uslovlila sukla njanje imovine i kod Dubrovčana. Ono se može pratiti i kao kretanje stanovništva koje pred neprilikama dolazi s pokretnom imovinom i traži utočište među dubrovačkim zidinama. Trajnije oblike čuvanja imovine predstavljaju forme privatnog depozita koje čine susjedi iz zaleđa kod pojedinih Dubrovčana. Vjerovatno od vremena ugarskog vrhovništva nad Dubrovnikom i država počinje primati imovinu na čuvanje.

Iako ne podrazumijeva nikakve direktne ekonomske koristi, u obliku naknade za čuvanje imovine, za Dubrovčane je primanje depozita sastavni dio ekonomsko-političkog posredništva na kojem baziraju svoj prosperitet. Pojavljujući se kao garant deponirane imovine grad je uvećavao svoj politički prestiž u očima susjeda. U odnosu prema ulagačima, utjecajnim predstavnicima zaleda, državni depozit je dobra investicija za stabilnije međusobne odnose. S druge strane deponirana imovina, sa svojim mobilnim dijelom, za Dubrovčane je i državna banka - izvor za pravovremene finansijske transakcije.

Taj najveći stupanj zaštite imovine u Dubrovniku je ostvario mali broj njegovih susjeda. U okviru državnog depozita susrećemo: kralja Vukašina, Vuka i Maru Branković, banicu Anku Vukčić Hrvatinić, Katarinu Vuković Hrvatinić, Sandalja Hranića, Jelenu Lazarević Balšić, Rudinu Balšić, Stjepana Vukčića-Kosaču, Đurda Brankovića, Tvrtka II Tvrtkovića, Katarinu Vukčić Kotromanić, Đurda Kastriota Skenderbega, te Vladislava, Vlatka i Stjepana Kosaču. To su najutjecajniji predstavnici zaleda.

Za Sandalja Hranića i njegove nasljednike državni depozit u Dubrovniku je dugoročna ekonomska i politička strategija koja se može pratiti punih sedam decenija. Kada prilaze otvaranju depozita u Dubrovniku Sandalj Hranić, banica Anka i Katarina, najviše su motivirani visokim stupnjem zaštite imovine. Dodatni motivi su i elementi štednje koje češće deponirana imovina neminovno vuče za sobom. U oba slučaja depozit je i briga za potomstvo.

*

Pitanje državnog depozita u Dubrovniku u srednjem vijeku nije definisano. Njegova tehnika nije bila predmet zanimanja istraživača. Depozitu se prilazilo u praćenju njegovog sadržaja koji pokazuje imućnost pojedinih ulagača, raznovrsnosti uložene imovine ili određenih problema oko njegovog izuzimanja. Prema dostupnoj objavljenoj građi E. Lilek je još u prošlom stoljeću dao prikaz stanja depozita porodice Hranića-Kosača, kao njihove riznice. U njegovom prikazu i danas su značajni komentari po pitanju opisa dragocjenosti.¹ Opisom sadržaja depozita bavio se i P. Andelić.² V. Atanasovski pratio je sudbinu depozita Stjepana Vukčića Kosače. Ni on nije ulazio u pitanje tehnike depozita.³ Najbliži pitanju definisanja državnog depozita i uopšte pitanju depozitne procedure bio je S. Ćirković. U monografiji o Stjepanu Vukčiću pratio je put Sandaljevih ulaganja poslije njegove smrti

1 U prikazu depozita Sandalja Hranića, banice Anke i Katarine registrirao je tri od ukupno sedam izvršenih ulaganja imovine. Lilek Emilijan, *Riznica porodice Hranića (nadimak Kosača)*, (dalje: *Riznica porodice Hranića ...*), Glasnik Zemaljskog muzeja 1/2, Sarajevo 1889., (1-25).

2 Andelić Pavao, *Doba srednjovjekovne bosanske države*, (dalje: *Doba srednjovjekovne ...*), "Kulturna istorija Bosne i Hercegovine", 2. izdanje, Sarajevo 1984, 435-587.

3 Atanasovski Veljan, *Pad Hercegovine*, Beograd 1979.

1435.g.⁴ U pregledu puta depozita kralja Vukašina, neobjavljena grada mu je pomogla da rasvijetli pitanje Vukašinih nasljednika i načina na koji je došlo do uspješne likvidacije depozita. Pitanje postavke državnog depozita tu je vrlo jasno izraženo. Ipak, nedostatak poznavanja tehnike depozita uslovio je i pogrešan zaključak.⁵ Depozit i ulaganje novca na dobit kod dubrovačke vlade dva su različita bankarska poslovanja u kojima se dubrovačka država pojavljuje kao bankar, a ulagači su privatna lica. Historiografija nije definirala takvu polaznu osnovu ovim pojavama, pa se one često miješaju. B. Krekić nije dublje ulazio u pitanje depozita i ulaganja novca na dobit, ali je odlično razumio oba ova bankarska poslovanja.⁶ Dosta korisnih podataka o depozitu daje i J. Tadić.⁷

Zahvaljujući visokom stupnju zaštite imovine pod patronatom države, te revnosne brige za osjetljivu dokumentaciju koja se u ovoj vrsti kontakata sa zaledem pokazivala izuzetnom i opravdanom, u Dubrovniku je očuvano dosta izvorne građe o depozitu. Veći dio latinske građe o ovoj tematici je neobjavljen, a sastoji se od odluka vlade po pitanju izmjena u stanju i pratećih poslova iz depozita. U okviru ćirilске kancelarije vodena je konkretizacija poslovnih kontakata s partnerima iz ale da pa je time ćirilska grada o depozitu najbrojnija.

Najpotpunija objavljena zbirka ćirilске građe Lj. Stojanovića,⁸ sadrži najveći dio građe o aktivnostima u depozitu. Po svemu sudeći upravo je ova zbirka razlog zapostavljanja definisanja pitanja državnog depozita i uopšte afirmativnijeg ulaska istraživača u pitanje kvaliteta podataka iz depozitne procedure. Ni sam Stojanović problem nije shvatio u cjelini, pa ga je načinom predstavljanja podataka iz depozita, još više udaljio od pokušaja uspješne valorizacije. Na više mjesta u zbirci priređivač je pokušao da dokumente o depozitu prikaže putem manjih cjelina uokvirujući ih nepraktičnim naslovima, "ostavama".⁹ Tako je na jednom mjestu data posebno i predstava o Sandaljevim depozitima. Na istom mjestu oćigledan depozit banice Anke i Sandalja Hranića iz marta 1410.g., zasvjedočen s tri dokumenta, tu nije uvršten. I depoziti Jelené Balšić imaju svoj početak u Sandaljevim depozitima, a izdvojeni su iz skupine "ostava Sandalja i Jelene".¹⁰ Takvim rasporedom nije data slika potpunije preglednosti koju je priređivač zamislio. S druge strane, njihova izdvojenost iz konteksta ostalih aktivnosti aktera dodatno uveličava nepreglednost. U prilog ovakvoj nesistematičnosti i egdotički pogrešnom prikazu dokumenata o depozitu idu i naslovi pojedinih dokumenata koji ponekad ne pokazuju njihovu sušt-

4 Ćirković Sima, *Herceg Stefan Vukčić-Kosača i njegovo doba*, Beograd 1964.

5 Ćirković Sima, *Poklad kralja Vukašina*, (dalje: *Poklad kralja Vukašina ...*), Zbornik Filozofskog fakulteta XIV-1, Beograd 1979., 153-163.

6 Za pitanje ulaganja novca na dobit u "Žitnoj komori" u Veneciji uporedi, Krekić Bariša, *Jedun mletački dokument o Nelipčićima*, Historijski zbornik 19-20 (1966-1967), Zagreb 1967., 413-418. Pravilno shvatanje depozita i ulaganja novca na dobit u Dubrovniku isti autor je pokazao u radu, Krekić Bariša, *Dva priloga bosanskoj istoriji prve polovine petnaestog vijeka*, (dalje: *Dva priloga ...*), Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine 37 (1986), Sarajevo 1986., 129-142.

7 Tadić Jorjo, *Promet putnika u starom Dubrovniku*, (dalje: *Promet putnika ...*), Dubrovnik 1939.

8 Lj. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma II-2*, (dalje: *SSPP II-2*), Beograd-S.Karloveci 1929.-1934.g.

9 Ćirilski izvori depozit nazivaju pokladom, postavom ili pohranom. Termin "ostava" nije zasvjedočen. On je neprihvatljiv zbog njegovog uvrštavanja u arheološku terminologiju pod sasvim drugačijim značenjem. Zato se on ne upotrebljava u ovom radu kao oznaka za depozit.

inu. Zbirka je obilježje prekida razvojnog luka u izdavanju ćirilske grade.¹⁰ Najveći nedostatak zbirke leži u neprikladnom razdvajanju dokumenata kao cjelina. Iako je imao pred sobom zbirku K. Jirečeka¹¹, Stojanović je, poštujući pri tom redosljed, novim naslovima ispred otpisa pojedinih dokumenata te vidno istaknutih datuma otpisa unosio još veću zbrku u inače nepoznatu depozitnu proceduru. Da bi se ta procedura pregledno sagledala u cjelini, ona podrazumijeva cjelinu dokumenta o depozitu i njegovog otpisa, a i prateću latinsku gradu koja cjelinu dokumenta bitno pojašnjava.¹² Bez obzira na pomenute nedostatke Stojanovićeva zbirka ostaje kao nezamjenjivo polazište za pitanje uključivanja zaleda u ove naprednije ekonomske tokove.

Zahvaljujući dostupnoj građi, kao i navedenoj literaturi pitanje državnog depozita i ulaganja novca na dobit kod Dubrovčana može se postaviti i definisati kao prilog razvoju bankarstva na južnoslavenskom prostoru. Mnoge usputne pojave koje se uz depozitnu proceduru u vrijeme Sandalja Hranića na ovom mjestu prate, kao odnosi među ulagačima te sadržaj depozita, nude aktueliziranje istraživanja depozita u cjelini. Kroz depozite nazire se slika Sandalja Hranića kao vlastelina koji je shvatio i prihvatio napredne modele evropskog ekonomskog poslovanja. Primjenjujući ih prevazišao je krute feudalne okvire svoga vremena i izrastao u jednog od najjačih poslovnih ljudi bosanske srednjovjekovne države.

I. ZAJEDNIČKI DEPOZIT

Poslije bosansko-dubrovačkog rata (1403.-1404.) u odnosima između Dubrovnika i porodice Hranića-Kosača nastaju mirnija vremena. Dubrovčani obnavljaju svoje veze sa zaledem u kojem se Sandalj Hranić učvrstio kao njihov najjači susjed. Njegovi posjedi na ulazu u unutrašnjost Balkana i uloga koju je imao u srednjovjekovnoj bosanskoj državi u dubrovačkoj politici izazivali su dostojan respekt. Godine 1405. glavni predstavnici Hranića-Kosača, braća Vukac i Sandalj s nasljednicima, primljeni su u redove dubrovačke vlastele, dobili kuću u Dubrovniku, imanje na dubrovačkom teritoriju, te azil i izdržavanje za sebe i porodice u slučaju napuštanja posjeda. U pravcu razvijanja dobrosusjedskih odnosa išlo je i otvaranje depozita u Dubrovniku u kojem se kao ulagač pojavljuje i Sandalj Hranić.

Poslovno trojstvo koje učestvuje u ovom depozitu dio je dvaju najjačih feudalnih porodica dubrovačkog zaleda u početku XV. stoljeća: Hrvatinića i Hranića-

10 Zbirka Lj. Stojanovića ima kritiku svoga vremena iz pera S. Stanojevića. Očekivalo se da će to biti definitivno izdanje ćirilske grade, ali ta se nada nije ispunila. Da bi izvore poredao po oblastima i ličnostima priređivač je "knjigu koncepata Ruska Hristoforovića" razbio i razbacao po cijeloj svojoj zbirci. O dokumentima nisu davani uobičajeni podaci, pa čak ni gdje se nalaze, na kakvom su materijalu pisani, a cijela zbirka je prepuna štamparskih grešaka. Rezultat ovakvog izdanja je "strašan", ono je "gotovo neupotrebljivo" i "suva šteta u svakom pogledu", Stanojević Stanoje, "Stojanović Lj., Stare srpske povelje i pisma", Jugoslavenski istorijski časopis 1/1-2, Beograd-Zagreb-Ljubljana 1935, (102-104). Uporedi i, Rešetar Milan, *Nove dubrovačke povelje iz Stojanovićeve Zbirke*, Glas Srpske kraljevske akademije 169, Beograd 1936.g., (1-46).

11 Jireček Konstantin, *Spomenici srpski* (dalje: *Spomenici srpski ...*), Spomenik SKA 11, Beograd 1892.

12 Na osnovu Stojanovićeve zbirke ne znamo da li je uopšte depozit banice Anke i kćeri joj Katarine bio zatvoren, *SSPP III*, 355-357. Uporedi otpis u, Jireček K., *Spomenici srpski ...*, 62-63.

Kosača. Njega sačinjavaju bosanski vojvoda Sandalj Hranić, njegova supruga Katarina i punica banica Anka Vukčić Hrvatinić. Iza smrti bana Vuka Vukčića (oko 1396.g.) brigu o njegovoj porodici, ženi Anki te dvije kćerke Katarini i Jeleni preuzeo je njegov brat Hrvoje. Brak Sandalja Hranića i Katarine Vuković Hrvatinić sklopljen je u proljeće, vjerovatno krajem aprila ili početkom maja 1405.g.¹³ On predstavlja produbljenje saveza splitskog hercega i velikog bosanskog vojvode Hrvoja i bosanskog vojvode Sandalja. Tješnje veze moćnika koje su se u prvim decenijama XV. stoljeća dodirivale na rijeci Neretvi ovim brakom unose novi značaj u njihovim globalnim odnosima na istočnom Jadranu. Za Sandalja Hranića ovaj brak predstavljao je potvrdu već sklopljenog i na djelu iskušano političkog saveza.¹⁴

1. Stanje depozita

Iako izvori o predradnjama otvaranja ovog depozita nisu sačuvani sasvim je sigurno da je određenih konsultacija bilo i da su one pozitivno riješene dubrovačkim odobravanjem. Depozit Sandalja Hranića, banice Anke i Katarine prati se u razdoblju od 1406. do 1413.g. On predstavlja sedmogodišnji period ulaganja i podizanja imovine (izradevina od plemenitih metala i dragocjenih materijala, vrijednih upotrebnih predmeta, povelja i zapisa, srebra plika i novca), putem unaprijed utvrđenih pravila u ponašanju ulagača sa jedne i čuvara depozita, dubrovačke vlade, sa druge strane.

a) Ulaganja

Depozit je otvoren 4.5. 1406.g. prvim ulaganjem imovine deponenata. U okviru ovog depozita izvršeno je ukupno sedam ulaganja i osam izuzimanja. Prema broju stavki, težini i vrijednosti uloženog, prvo ulaganje je najveće. Uloženo je srebro pliko, srebrno i pozlačeno posude, predmeti svakodnevne upotrebe, povelje i knjige, ukrasni i odjevni predmeti, kao i novac raznih vrsta (zdjele, čaše, bokali, ladice, možuli, krige, kupe, kondjer, žlice, kotao, kipovi lavova, pojasevi, brokete, ikone i konjska oprema, mletački zlatni dukati, srebrni dubrovački i kotorski dinari). Ulog je vagan po vrstama. Od ukupno 33 stavke vagano je njih 26. Ukupan iznos izražen dubrovačkom tankom mjerom iznosio je 232 litara i 8 unči, tj. oko 76 kg.¹⁵ Od toga je srebra plika 10 litara, 10 unča i 3 aksada, a ostalo je težina dragocjenosti. "Kofanc" i dvije "škatole" s poveljama, zapisima i knjigama, nisu vagani.

¹³ Zahvaljujući najnovijim istraživanjima pitanje broja brakova Sandalja Hranića potpuno je riješeno. Iscrpnim prikazom stanja historiografije uz nove podatke i postavke M. Ančić upotpunjuje ranije nesigurne stavove o tri Sandaljeva braka, Ančić Mladen, *Prosopografske crtice o Hrvatinićima i Kosačama*, (dalje: *Prosopografske crtice ...*), Istarski časopis 33 (1986), Beograd 1987., (37-56).

¹⁴ Ančić M., Isto, 52; Lovrenović Dubravko, *Istočni Jadran u odnosima između Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića na prelazu iz XIV. u XV. stoljeće* (dalje: *Istočni Jadran ...*), Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine 27, Sarajevo 1987, 55-66, 58-59, 62. Ovim brakom dobio je Sandalj Hranić u miraz Ostrovcu i Skradin, nasljeđe Vuka Vukčića, Lovrenović Dubravko, *Kako je bosanski vojvoda Sandalj Hranić došao u posjed Ostrovice i Skradina*, (dalje: *Kako je bosanski vojvoda ...*), Radovi 19, Zagreb 1986, (231-236), 231. Tada je ostvarena dvostruka bračna veza, Katarinina sestra Jelena udala se za Sandaljevog brata Vuka, Ančić M., *Prosopografske crtice ...*, 46, 52.

¹⁵ Uopoređi Prilog I. *Ulaganja u depozit*.

Prema vrstama novac je predstavljen svojim obračunskim vrijednostima u pet stavki. O depozitu je napravljen dokument ("list"), u kojem je navedeno ponašanje i obaveze ulagača i čuvara depozita.

Drugo ulaganje izvršeno je 20.12. 1406., treće i četvrto tokom 1407. (9. januara i 15. marta), peto 5.1. 1408., šesto 10.1. 1409. i posljednje, sedmo 16.1. 1410.g. Ona se nešto razlikuju po svome sadržaju od prvog ulaganja. Dragocjenosti se više ne ulažu. Ulaže se srebro pliko u komadima (2. i 3. ulaganje), mletački dukati (2.,3.,5.,6. i 7. ulaganje), turske aspre (3., 4. i 6. ulaganje), dubrovački dinari (5.,6. i 7. ulaganje), te kotorski dinari (7. ulaganje).¹⁶ Sva ulaganja se uredno registriraju kroz dokumente i zapisnik dubrovačke kancelarije.

Ukupan iznos ulaganja u depozit iznosio je:

- srebra plika u 85 komada, težine 77 l, 6 u, 3 a, tj. oko 25,4 kg;
- dragocjenosti (25 vaganih stavki sa 76 predmeta) težine 221 l, 9 u, 3 a, tj. oko 73 kg;
- kofanc i dvije škatole s poveljama, zapisima i knjigama;
- novca (u 8 stavki), ukupno oko 14.000 dukata,
 - 8.964 mletačka dukata,
 - 11.722 perpera i 1 dinar dubrovački,
 - 22 perpera dubrovačkih dinara "zlih",
 - 6 perpera mezalina, dubrovačka,
 - 1.005 perpera i 11 dinara kotorskih,
 - 34.024 turskih aspri (u tri stavke, ukupne težine 117 l, 1 u, 3 a).¹⁷

b) Izuzimanja

Na sliku stanja depozita utječu i izuzimanja koja se prate od vremena trećeg ulaganja, tj. 1407.g. U prva četiri izuzimanja (9. januara, 15. marta i 24. aprila 1407., te 10. januara 1409.g.) izuzimaju se dragocjenosti, 10 predmeta težine 51 l, 9 u, 1 a, te kutija s poveljama i zapisima. U petom i šestom izuzimanju (6. marta 1410. i 15. marta 1411.g.) izuziman je novac i sve srebro pliko, a u sedmom izuzimanju (26.6. 1411.g.) izuzet je ostatak novca i od dragocjenosti 13 predmeta težine 6 l, 7 u, 3 a.¹⁸ Prilikom konačnog zatvaranja depozita 23.1. 1413.g., u osmom izuzimanju, izuzete su preostale dragocjenosti i dvije škatole s poveljama i zapisima. U ovom zadnjem izuzimanju pomenuto je samo cjelokupno izuzimanje ostatka depozita bez davanja pojedinačnih stavki niti ikakve težine. I sva izuzimanja uredno se bilježe po uređenoj proceduri koja omogućava precizan uvid u stanje depozita u svakom trenutku.

¹⁶ Isto.

¹⁷ Na osnovu Priloga I.

¹⁸ Vidi Prilog II. Izuzimanja iz depozita.

c) Nejasan put dijela sadržaja zajedničkog depozita

Zadnje izuzimanje nije pojedinačno navodeno pa bi njegova detaljna rekonstrukcija bila pregled ostatka depozita koji je naveden u zadnjem dokumentu o depozitu, devetom listu od 26.11. 1411.g. Kako taj dokumenat nije objavljen u cjelini pokušaćemo da sami napravimo njegovu rekonstrukciju. Prema prvih sedam izuzimanja izuzet je sav uloženi novac, srebro pliko, a od dragocjenosti 24 predmeta težine 58 l, 4 u, 4 a, te kutija s poveljama i zapisima. Time je za osmo izuzimanje kod zatvaranja depozita preostalo da se izuzme 52 predmeta dragocjenosti težine 163 l, 4 u, 5 a, te dvije škatole s poveljama i zapisima.¹⁹

Zahvaljujući registriranoj aktivnosti ulagača sa sadržajem iz ovog depozita i iza njegovog zatvaranja, možemo pratiti put ostatka depozita među ulagačima. Zajednički depozit Sandalja Hranića, banice Anke i Katarine zatvoren je izuzimanjem ostatka depozita 23.1. 1413.g. Već sutradan, 24.1. 1413.g. otvorena su druga dva depozita, jedan zajednički banice Anke i Katarine, drugi zasebni od strane Sandalja Hranića. Ova dva nova depozita nastala su od sadržaja ranijeg depozita.²⁰ Dakle, poslovno trojstvo planski zatvara svoj zajednički depozit, dijeli njegov sadržaj i na osnovu te podjele otvara dva nova depozita. U prvom slučaju banica Anka i Katarina u svoj zajednički depozit ulažu 15 stavki sa 44 predmeta ukupne težine 102 l, 6 u, 4 a.²¹ Sandalj Hranić svoj novi depozit otvara sa dvije stavke od dva predmeta težine 25 l, 8 u.²² U odnosu na sadržaj ranijeg zajedničkog depozita 6 predmeta dragocjenosti (jedna ladica velika, dva bokala, kondjer, lav i broketa) i dvije škatole s poveljama i zapisima nisu ulagani u dva nova depozita. Tako i ne znamo kome su pripali u podjeli ostatka zajedničkog depozita.²³ Njih je mogla zadržati i jedna i obje strane ne ulažući ih u svoje nove posebne depozite. Kako je njihova težina zajedno s težinom novog depozita Sandalja Hranića malo jača od trećine težine ukupnog ostatka zajedničkog depozita presmjelom bi bila pretpostavka da je taj nejasni dio sadržaja otišao samo u ruke Sandalja Hranića. Te predmete ne nalazimo ni u kasnijim Sandaljevima depozitima.²⁴ U eventualnoj podjeli ostatka zajedničkog depozita na tri jednaka dijela, Sandalj bi vjerovatno insistirao da dobije čašu i bokal (bačil), koji imaju njegovu "zlamenje" (grb), a ipak su ih dobili Anka i Katarina. Ni u pitanju dvije škatole s poveljama i zapisima ne možemo davati pretpostavke. One nisu podizane od 1406., od prvog ulaganja, a u podjeli ostatka depozita 1413.g. mogu se praviti različite pretpostavke o tome kome su pripadale. Tako pitanje puta dijela depozita ostaje otvorenim.²⁵

19 Ovu rekonstrukciju pravimo na osnovu ulaganja i izuzimanja. Uporedi Prilog I i Prilog II. Deveti list, u kojem je ostatak depozita detaljno naveden, nije u cjelini objavljen u Stojanovića, *SSPP I/1*, 352-353. Vidi Prilog III. *Ostatak depozita*.

20 *SSPP I/1*, 355-357. Vidi Prilog IV. *Novi depoziti Sandalja, Anke i Katarine*.

21 Isto.

22 *SSPP I/1*, 357. Vidi Prilog IV.

23 Vidi Prilog V. *Nejasan put dijela sadržaja zajedničkog depozita*.

24 Ipak "kondjer" je izgleda pripao Sandalju Hraniću. U testamentu hercega Stjepana Vukčića Kosače spominje se kondjer veliki ko je bio gospodina voevode Sandalja srebni, *SSPP I/2*, 88. Šteta što nije data i njegova težina kako bismo bili sigurniji u pretpostavci da se radi o istom predmetu.

25 Eventualnim trećinama na kojima bi bio napravljen raspored ostatka depozita smeta i kvalitet težine dragocjenosti. Sama konjska naprava je teška 23 l, a sastavljena je, pored dragocjenih materijala i od kože, svile i željeza.

Svoj zajednički depozit banica Anka i Katarina vrlo brzo zatvaraju, već krajem juna 1413.g. One se više kao ulagači imovine u Dubrovniku ne pojavljuju.²⁶ Naprotiv, Sandalja Hranića kroz depozit pratimo do njegove smrti 1435.g. I ostatak sadržaja zajedničkog depozita koji je njemu pripao može se pratiti duže vrijeme u njegovim novim depozitima.²⁷

2. Dramatična afera: nesuglasice među ulagačima i raspad zajedničkog depozita

Pomenuto zatvaranje zajedničkog depozita, njegova podjela i na osnovu te podjele otvaranje dva nova posebna depozita, ukazuje na prethodnu planiranu aktivnost ulagača. To planiranje predstavlja odraz stanja u porodici Sandalja Hranića u svome konačnom izgledu - raspadnutom drugom Sandaljevom braku. Poznato je da se brak Sandalja i Katarine raspao krajem 1411. no zajednički familijarni depozit je zatvoren tek januara 1413.g. i tek u tom aktu i stvaranju zasebnih depozita vidimo to faktično stanje.

Nesuglasice među ulagačima mogu se pratiti i prije zatvaranja depozita, pa i prije raspada braka Sandalja i Katarine. Uz pomoć jednog drugog depozita, otvorenog za trajanja ovog zajedničkog, pratimo kako se ovo poslovno trojstvo raspadalo. I prije 1411.g. ono se grupisalo u dva suprotna tabora, u kojem su majka i kćerka, punica i supruga, Anka i Katarina, bile na jednoj, a zet i suprug, Sandalj Hranić, na drugoj strani. Iako se ove nesuglasice u potpunosti ne mogu pratiti, po načinu ispoljavanja i rezultatu - prekidu braka, čitava se situacija može nazvati feudalnom familijarnom aferom.

Kada se problemi u porodici Sandalja Hranića prvi put pominju, marta 1410.g. oni su već u fazi prvog primirja dvije suprotstavljene strane poslovnog i familijarnog trojstva. Sedmo ulaganje u depozit obavlja se 16. januara 1410. na već uhodani način sa jedinstvenim trojstvom, a već 4. marta iste godine pratimo Sandaljevu izjavu banici Anki sa izraženom težnjom da se jedinstvu porodice uklone mnogobrojne pa i eventualne smetnje. Vjerovatno je sukob tinjao od ranije, a u početku 1410.g. dostigao je svoju kulminaciju. Ozbilnost ovog sukoba ilustruje način na koji se on pokušao prevazići. Obje strane, vjerovatno i fizički razdvojene, a putem nosilaca - banice Anke i Sandalja Hranića, prave pismene izjave o pomirenju i sačinjene dokumente pohranjuju u Dubrovnik na čuvanje putem posebnog depozita.

26 Depozit podiže *nuncius magnificorum dominarum domine banice et domine Catarine, eius filie* Radoslav Stjepković 30.6. 1413.g., Jireček K., *Spomenici srpski ...*, 62-63.

27 Ikonica i konjska naprava se zadnji put spominju kod izuzimanja iz depozita Sandalja Hranića 17.2. 1423.g. Dok se ikonica detaljno navodi u svome opisu kao i ranije, konjska naprava se pominje kao *jednu trap konsku srebrnu pozlaćenu a poteza* 23 l, 9 u, *SSPP I/I*, 365, 369,371. Ova dva predmeta stajala su u depozitu 17. godina.

Svoju izjavu Sandalj Hranić formulira u Novom u Dračevici 4.3. 1410.g.²⁸ Sandalj prima banicu Anku "... za mater ka me est rodila i kako da oi esam bezgrišni pravi i počteni sin ...", s ljubavlju i dobrom voljom, "... kako tribue sinu materi ka ga e rodila od srca svoga ...", i da je hoće "... hraniti i počtovati kako mater...", i da je neće ostaviti "... za života moga i ne: ni za čijure volu niza kojure rič segai svita volnu ali nevolnu ni za blago: ni za grade ni za ednu stvar rečenne matere moe gospoe banice Anke: ni ne: kuće ni ne: općine: ni ne održanija doma: ne: i našega kako pristoji sinu u matere svoje do lahka i do teška vrimena ...". I ako bi se desila smrt Katarini "... da ne imam dovesti u kuću u svoju inu ženu za kućnicu na mistu gospoe Katarine za života gospoe banice Anke hotenjem ili znaniem moim ...". Sandalj obećava i da neće ništa učiniti "... suproc počteniju rečene mi matere gospoe banice Anke ...", te da neće "... grišiti odlučieniem i neprijateljski učinieniem na odlučenie od matere moe rečene gospoe banice Anke ...".²⁹

Poslije ove izjave izvršeno je uobičajenom procedurom peto izuzimanje (6.3. 1410.g.). Sedam dana kasnije otvara se depozit banice Anke i vojvode Sandalja Hranića. Dubrovčani bilježe da im Pribislav Pohvalić "... donje dva lista zapisana pod njih pečtami visućimi u koih se udrži kako si su jedinstvo i počtenu ljubav i prijateljstvo zapisali i potvrdil i ošt bolje naprijed do nih života ...".³⁰ Te listove postavljaju u depozit pod specifičnim uslovima podizanja koji podrazumjevaju živu riječ ulagača.³¹ Sandaljev list banici Anki od 4.3. 1410.g. sastavni je dio tog depozita. Krajnje ozbiljan sukob putem ovog poslovnog rješenja činio se prevazidenim.

Izjava banice Anke nije sačuvana, pa se rekonstrukcija nesuglasica može pratiti samo po Sandaljevoj izjavi. Kako smo vidjeli, u njoj je interes Sandalja Hranića za očuvanje jedinstva familije bio vrlo izražen. Primajući punicu za majku, "kako sin mater", Sandalj pokazuje granicu do koje je sukob došao, a spominjanje eventualne smrti Katarine i dovođenje druge žene može biti jedna od kombinacija na kojoj se sukob odvijao. Time bi se Sandaljevi potezi mogli prepoznati u želji da se banica Anka i Katarina udalje iz njegovog porodičnog kruga. Motive takvom

28 SSPP I/1, 279-280. Ova izjava nije bila predmet raspravljanja u historiografiji. V. Ćorović samo konstatira da "vrlo je zanimljiv Sandaljev ugovor sa taštom banicom Ankom", Ćorović Vladimir, *Historija Bosne*, (dalje: *Historija Bosne ...*), Beograd 1940, 407, nap. 2. Sandalj je 2.3. 1410.g. tražio od Dubrovčana dvije galije da prevezu njegovu ženu Katarinu i punicu Anku u Zadar. Dubrovčani su to poslije tri vijećanja konačno odbili, ističući kao razlog neku opasnost, ne navodeći kakvu. J. Tadić pretpostavlja da su Dubrovčani vjerovatno bili protivni rastavi braka između Sandalja i njegove žene, sinovice moćnog vojvode Hrvoja, pa su zato odbili da svojim brodovima povedu njegovu ženu natrag roditeljskoj kući, Tadić J., *Promet pumika ...*, 113-114. Sa ovom pretpostavkom se ne bismo mogli složiti, jer aktivnosti u martu 1410.g. koje poduzimaju Sandalj i Anka putem svojih izjava govore o pomirenju a ne o rastavi. Čini nam se da se Dubrovčani ničim nisu željeli miješati u pitanja odnosa među svojim susjedima, te da je neke opasnosti za isplavlavanje lada koje bi prevozile Anku i Katarinu u Zadar zaista i bilo. Pored Kotora i Dubrovnika Sandalj je imao kuću i u Zadru i bio zadarski vijećnik, Sunjić Marko, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 135. U Zadru su čuvane dvije relikvije Katarine "consortie potenti viro domino Sandalio", Thallöczy Lajoš, *Prilozi k objašnjenju izvora bosanske historije*, Glasnik Zemaljskog muzeja V, Sarajevo 1893, (3-34, 175-229), 33-34.

29 SSPP I/1, 279-280.

30 Isto, 278-279. Stojanović ovaj dokument o depozitu naziva dubrovačkim izvještavanjem Sandalja Hranića o napravljenom depozitu. Naprotiv, po svim elementima procedure depozita ovo je zvanični prepis dokumenta o depozitu ("lista") koji je raden u tri primjerka, a samo je sačuvan ovaj prepis u zapisniku. Više o tome vidi u "Tehnici depozita".

31 "... kdi godje bi hotjeli uzeti više rečene listove da pošlju po dva vlastelina dubrovačka da ti vlastelina čujeta od ust gospogje banice Anke i vojvode Sandalja kako ih skladom uzimaju i ti vlastel da došadše u Dubrovnik knezu i k vlastelem spovedu jer sta od nih ust čula jer ih skladom uzimlju. Tako hotješe da im se dade a inako nikakor ...", SSPP I/1, 278.

stavu ne možemo sa sigurnošću odrediti. Njega diktira poznata Hrvojeva promjena u globalnim vanjskopolitičkim odnosima prema ugarskom kraljevstvu s kojom se poklapa čitava afera. I jedna stavka Sandaljeve izjave kojom obećava da neće grijehiti "odlukama i neprijateljskim djelima" na odluke banice Anke može predstavljati uporište za razne pretpostavke. Prava je šteta što poziciju obje strane u ovom sukobu ne možemo pratiti i putem baničinog "lista".³²

Interese majke i kćerke predstavlja majka, banica Anka, s kojom Sandalj i sklapa primirje. Ono što im smeta u nastalom sporu, to im Sandalj svojom izjavom obezbjeđuje, vraća jedinstvo familiji i porodici, prihvata Anku i njena "odlučenija" kojima se neće protiviti. Isto tako, smeta im pomisao na eventualnu popunu "mista Katarinina" nekom drugom ženom, za baničina života. Položaj Katarine, očite žrtve u čitavom sukobu odražava položaj žene u braku sklopljenom na feudalnoj praksi s izraženom političkom pozadinom.

Mnoštvo pitanja izbija na površinu: šta su to skrivile majka i kćerka, punica i žena, da ih Sandalj "udalji" iz svoga porodičnog i familijarnog kruga, te pomišlja na novu ženidbu?; zašto Sandalj po svaku cijenu vraća jedinstvo porodici i "trojstvu"?; kakve su to odluke banice Anke kojima se Sandalj neće više opirati? Vjerovatno bi baničina izjava pomogla da se čitava afera bolje sagleda, ali čini se, ne i da u potpunosti razriješi, jer ona ovim primirjem nije bila završena.

Kontekst pozicija i motiva koje možemo nagadati zaključujemo stabilnijom pozicijom i jedinstvom "trojstva" marta 1410.g. Vrijeme koje dalje slijedi pokazuje, uprkos pokušaja pismene forme regulisanja ponašanja u familiji, da je to bilo samo zatišje, te da je afera nastavljena. Kroz depozit je opet možemo pratiti.

Novih ulaganja više nema. Jedinstveno poslovno i familijarno trojstvo nastupa u depozitu samo kod izuzimanja. I to je vrlo indikativno za njegovu budućnost.

Proceduralno, za depozit predviđena situacija gubljenja dokumenata o depozitu, desila se naredne godine. Na Sandaljevo pismo o gubljenju "listova", Dubrovčani odgovaraju 10.3. 1411.g. kako da se takvo stanje prevazide. Pet dana kasnije vidi se da su isti nadeni jer je procedura oko šestog izuzimanja obavljena na uobičajeni način. Ne može se ulaziti u nagadanje kako ih je mogao izgubiti, ali određeno odstupanje u proceduri za takvu situaciju koje Dubrovčani iznose Sandalju, da njegovi zastupnici pored vjerovnih listova donesu i pečate ulagača kako bi se eventualno izuzimanje i ovjerilo tim pečatima, pokazuje da se Dubrovčani time vidno osiguravaju od svojih ulagača, i to na način koji svim ulagačima osigurava njihova prava.

Spomenuto šesto izuzimanje 15.3. 1411.g., je pozamašno. Izuzima se sve srebro pliko (oko 77,5 litara) i 6.814 dukata. Izvan depozita u Dubrovniku ulagači

³² Depozit banice Anke i Sandalja Hranića sa njihovim listovima nikada nije zatvoren. Od njegove sadržine se sačuvao "list" Sandaljeve izjave, zapisnik o depozitu i vjerovno pismo Sandalja Hranića. Prema uobičajenoj proceduri pored izdatih dokumenata koji su se otpisivali i uništavali po isteku njihove važnosti i u zapisniku je vršeno otpisivanje. Sačuvani zapisnik nema takav otpis i to znači da nije nikad ni otpisan, tj. mijenjan ili zatvoren.

složno, maja 1411.g., u Veneciji "ad cameram frumenti" ulažu 12.000 dukata na dobit od 4%.³³ I sedmo izuzimanje od 26.6. 1411.g., je veliko. Sve ove aktivnosti ukazuju na planski i jedinstven nastup ulagača.

Slijedi ponovo otvaranje sukoba u porodici. On se završava prekidom braka između Sandalja Hranića i Katarine. Izvori ne govore ništa o tom prekidu. Tek krajem 1411.g. Sandalj se ženi po treći put. Sredinom decembra 1411.g. Dubrovčani mu upućuju čestitke.³⁴ Vjerovatno predviđeno "jedinstvo" nije u svim stankama poštivano i rezultat je bio neminovan. Iako nam detalji nisu poznati, Sandaljev ulazak u treći brak ukazuje da je upravo on i u ovom slučaju "podvlačio crtu" na sukob. Kroz depozit u Dubrovniku, a i ulog u Veneciji, tu situaciju pratimo slično kao i u proljeće 1410.g., tek kada je sve svršeno.

Raskol familijarnog i poslovnog trojstva vidljiv je tek 1412. godine. U aprilu su zabilježeni značajni potezi ulagača koji otvaraju borbu za ostatak zajednički uložene imovine. Promjene u braku Sandalja Hranića tada su već bile poznate Dubrovčanima i Mlečanima. Sredinom aprila 1412.g. pratimo kako Dubrovčani odgovaraju banici Anki na njene "listove" poslanih po "vaših ljudeh", a po pitanju "... ostatka poklada koji ste opkjeno i skladom postavili s gospodinom vojevodom Sandaljem kako da on ostanak vojevodi ne damo..."³⁵ Svojom porukom Anki, Dubrovčani pokazuju da procedura dizanja depozita ostaje ista, tj. kako je depozit zajednički postavljen tako "skladom" da se može uzeti i "... tako ste skladom od rečenoga poklada mnogo i mnogo krat uzeli ..."³⁶ Iz ovog pisma izbija melodramatično obraćanje banice Anke i smirujući ton Dubrovčana, koji se u odnose među ulagačima ničim ne žele umiješati. Najzad, to je i sukob dva njihova najjača susjeda, porodica Hrvatinića i Hranića-Kosača. Oprezan stav Dubrovčana uskratio nam je informacije o čitavom toku afere. Ipak, Ankino obraćanje pokazuje da pitanje ostatka depozita nije bilo predmet uspješnog dogovora među ulagačima još dok je trajao brak Sandalja i Katarine. To bi vodilo i pretpostavci da je brak Sandalja i Katarine nasilno završen.

Po pitanju ostatka depozita kroz čitavu 1412.g. nemamo zasvjedočen Sandaljev interes jer je on bio usmjeren zalog u Veneciji. Aprila 1412.g., u namjeri da podigne ulog, njegov poslanik u Veneciji nije uspio. Mlečani su zahtijevali i prisustvo zastupnika Anke i Katarine.³⁷ Njegova ženidba krajem 1411.g., te sigurno uobijena tek petina tog ostatka pri njegovom podizanju i zatvaranju depozita, može govoriti u prilog mišljenju da je Sandalj brak s Katarinom prekinuo bez obzira na

33 Hrabak Bogumil, *Venecija i Sandalj Hranić u njegovom širenju po primorju počev od Herceg-Navog*, (dalje: *Venecija i Sandalj* ...), Boka 11, Herceg-Novi 1979, (199-225), 206; Šunjić M., *Bosna i Venecija* ... 133. Ovo je Sandaljev ulazak u drugu vrstu bankarskog poslovanja - ulaganje novca na dobit, koju će od 1419.g. praktikovati i u Dubrovniku. Godišnja dobit u ovome ulogu od 12.000 dukata uz kamatu od 4% bi bila 480 dukata. Nije zasvjedočeno dizanje dobiti od ovoga uloga. Možda se u arhivu u Veneciji nađe koji pomen o ostvarenoj dobiti iz okvira ovoga uloga, naročito od 6.000 dukata banice Anke i Katarine koji zasigurno nije likvidiran do 1421.g. Uporedi: Ančić M., *Prosopografske crtice* ..., 51, 54-55.

34 Čarović V., *Historija Bosne* ..., 407, nap. 1.

35 *SSPP* I/1, 355.

36 Isto.

37 Hrabak B., *Venecija i Sandalj* ..., 210; Šunjić M., *Bosna i Venecija* ..., 133.

neriješena poslovna pitanja, odnosno, da ostatak depozita u Dubrovniku i ulog u Veneciji za njega nisu bili smetnja prekidu braka. Sandalj, različito od situacije iz marta 1410.g., sada pokazuje da ima stabilniju poziciju u odnosu prema ostalim ulagačima. Ankin o obraćanje Dubrovčanima pokazuje njen očit interes za ostatak depozita (preostale su dragocjenosti i dvije "škatole s poveljama i zapisima"). To su sve stavke iz prvog uloga koje mogu da budu Ankin o i Katarinino vlasništvo, ili, predmet spora kako razlaz nije i poslovno riješen. Anki i Katarini su zasigurno bili poznati Sandaljevi potezi u Veneciji. Situacija oko ostatka zajedničke imovine riješena je izgleda krajem 1412.g. Na to upućuju aktivnosti u Veneciji i Dubrovniku krajem 1412. i početkom 1413.g. U Veneciji su, 29.11. 1412.g. formulisana posebna pisma za obje strane o podjeli uloga na dva dijela po 6.000 dukata. Novac se mogao podići po isteku četiri mjeseca.³⁸ Na sklopljeni poslovni dogovor o ostatku imovine upućuje i aktivnost "baničinog poslanika" za Sandalja Hranića decembra 1412.g.³⁹ Kada se depozit u Dubrovniku konačno zatvara 23.1. 1413.g., ulagači nastupaju jedinstveno. Ostatak dijele i već sutradan od istog sadržaja prave nove depozite.

Očito je prije dizanja ostatka depozita postignuta saglasnost među ulagačima i dogovoreno kome šta pripada. Ulagache poslovno predstavljaju zastupnici obje strane. Stranci kao svjedoci kod zatvaranja depozita obogaćuju pregled procedure, ali su i Dubrovčanima dodatno sigurnosno razriješenje osjetljivog mjestu u procjepu susjeda kojima se nikako ne bi trebali zamjerati. O samom dogovoru među ulagačima ne znamo ništa. Sandalj je dobio sigurno tek peti dio ukupnog ostatka. U svim kombinacijama oko veličine njegovog dijela primjetno je da je podjela postignuta i s obzirom na ulog u Veneciji. Pitanje šta je čije bilo u ovom depozitu nije potezano tokom trajanja depozita.

Depozit i sukob među ulagačima i u porodici Sandalja Hranića podudaraju se prilikom primirja marta 1410.g. Tada je Sandalj pokazao jak interes za njegov sadržaj, jer dva dana poslije njegove izjave ulagači podižu turske aspre i 1150 dukata. Jak interes ulagača pratimo aprila 1412.g., kada je Anka zainteresovana za ostatak depozita, a Sandalj Hranić za ulog u Veneciji. Dakle, ključno pitanje odnosa ulagača u depozitu izbija na scenu kao posljedica stanja u porodici. Sandaljeva izjava banici Anki marta 1410.g., ne ukazuje da je depozit bio razlog na kojemu se porodica od ranije sporila. To drži stav da čitava afera za uzrok nije imala depozit.

Svoj dio uloga u Veneciji Sandalj je pokušavao da proširi na 10.000 dukata, ali ga je Venecija odbijala pozivajući se na već izvršenu predaju novca koja je protekla bez reklamacija.⁴⁰ Svojih 6.000 dukata banica Anka i Katarina su u svoje ime opet uložili na istome mjestu. Nije u potpunosti poznata konačna likvidacija njihovog uloga.⁴¹

38 Isto.

39 Dubrovčani obavještavaju Sandalja 15.12. 1412.g. da su stigli "naši posli i gospogje banice" iz Venecije, da se zbog nevremena brod kojim su putovali morao lišiti dijela tereta, te da šteta nije nadoknađivana od njegove robe ("ne dasmo ništor od vašega ustavit"). ali da bi Sandalj ipak trebao učestvovati u nadoknadi štete sa 12 dukata. SSPP I/1, 286-287.

40 Hrabak B., *Venecija i Sandalj*..., 210; Šunjić M., *Bosna i Venecija*..., 134.

41 Jelena Vuković Hrvatinić, udata za Sandaljevog brata Vuka, potraživala je 1421.g. ovaj ulog. Oporuka Anke i Katarine nije poz

3. Ostrovica i Skradin

Kontekstu ove porodične i poslovne afere približićemo opšti okvir koji bi mogao utjecati na sliku pozicija i motiva suprotstavljenih strana. Politički okvir u odnosima Hrvatinića i Hranića-Kosača na istočnoj jadranskoj obali, izražen zajedničkim nastupom tokom 1404. i učvršćen dvostrukom bračnom vezom u proljeće 1405. g., doživljava preokret krajem 1408. g. U sklopu širih previranja na ugarskom prijestolju Hrvoje Vukčić prišao je Žigmundu Luksemburškom, a Sandalj Hranić je i dalje ostao uz Ladislava Napuljskog. Otvoreno neprijateljstvo između Hrvatinića i Hranića-Kosača manifestuje se sredinom 1409. g. Kada Hrvoje napada Radivojeviće, aprila te godine, biva ugrožen i Sandalj Hranić. U augustu Dubrovčani u Drijevim moraju voditi računa o Hrvojevima i Sandaljevima ljudima koji drže trg. Početkom 1410. g. Sandalj Hranić zauzima Drijeva.⁴² Tom vanjskom okviru odgovara vrijeme u kojem nastaje sukob u porodici Kosača. Ono je izraženo Sandaljevom težnjom da se iz porodičnog kruga udalje Katarina i Anka, i vjerovatno je odraz njegove vanjskopolitičke orijentacije. Primirje i peto izuzimanje iz depozita marta 1410. g., najveći je uzmak Sandalja Hranića u nastaloj aferi. Vjerovatno ga poduzima pritješnjen aktivnošću Hrvoja sa jedne te Osmanlija sa druge strane. Tada je stanje depozita bilo pozamašno, a jedinstvo porodice i podizanje aspri smirivalo je pritisak kojemu je bio izložen.

Nastala situacija nije bilo vraćanje na početne pozicije. To pokazuje prekid ulaganja u zajednički depozit. Svim aktivnostima prilazi se poslovno. Kroz depozit ono je nastavljano s izuzimanjima. Poslovnost se ogleda i u aktu sankcionisanja ustupanja Ostrovice i Skradina krajem 1410. g., kada se punica i supruga sa Sandaljem Hranićem spominju zajedno, a akt pečate banica Anka i Sandalj. Vidljivo poslovno jedinstvo dobija i izraz dobrovoljnog ustupanja miraza (Ostrovice i Skradina) Mlečanima.

Ojačavši svoje pozicije u 1411. g., Sandalj Hranić ponovo prekida bračni odnos. Ovoga puta on to čini definitivno. Ženi se po treći put. Tada mu izuzimanjima olakšan depozit nije potreban, dio uloga u Veneciji vjerovatno je osigurao uvjetima ulaganja, miraz ne mora vraćati a po svoj prilici ima 7.000 turskih plaćenika u svojoj službi. Ženidbom dobija novog saveznika, šuraka despota Stefana Lazarevića. Krajem 1412. g. izgleda i poslovno uspijeva riješiti pitanje zajedničke imovine. Hrvoje će stanje pokušati izmjeniti u proljeće 1413. g., napadom na Sandalja. Ishod tog napada pokazuje stabilnu Sandaljevu poziciju i novo stanje u odnosima susjeda. Brak stvoren na savezništvu dvaju moćnika podijelio je sudbinu toga saveza.

nata, no vjerovatno je Jelena, kao jedini nasljednik porodice Vuka Vukčića uspjela u svojoj namjeri, Ančić M., *Prosopografske crtice* ..., 51, 54-55. Postoji mogućnost da je Jelena i prije 1421. g. ušla među aktere ovog uloga, tj. da je poslije smrti Katarine, sa Ankom bila zajednički ulagač. Historiografija je inače registrirala ulaganje Sandalja, Anke i Katarine kao depozit sa kamatom od 4%. To nije klasičan primjer depozita kakav pratimo u isto vrijeme u Dubrovniku. Državni depozit u Dubrovniku ne podrazumjeva nikakve pristojbe ulagača niti kamate koje bi se ulagaču davale. To je ustvari ulaganje novca na dobit koje pratimo u Dubrovniku pod državnim patronatom od 1419. g. Ne znamo da li je "oplodnja" ovog uloga izvršavana. U nedostatku podataka za pitanje ostvarenih kamata, nismo u prilici da ovu pretpostavku ovdje i šire elaboriramo.

⁴² Tošić Đuro, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, Sarajevo 1987., 123; Lovrenović D., *Istočni Jadran* ..., 62-63.

Uzrocima i povodima sukoba u porodici, mogli bi pridodati i pitanje mira koje se čini prepoznatljivim u spominjanoj Sandaljevoj izjavi. Nisu "grade", "kuće", "općine", "ni za jednu stvar rečene matere moje gospoe bane Anke", te njena "odlučenija", nešto više osim figurativnog nabiranja "blaga" "prigovora" zbog kojih se Sandalj neće ljutiti i protivno odlučivati? Nisu li možda to područja na kojima je banica Anka pokušavala sama da odlučuje? Zasvjedočeno je da su na području Ostrovice i Skradina Sandalj i Anka upravljali zajedno.⁴³ Veneciji, protivniku Žigmunda, dobro se znalo da je Ostrovice "ključ Zadra i okoliš njih predjela".⁴⁴ U promjenjenoj političkoj orijentaciji Hrvoja, pitanje položaja Skradina i Ostrovice moglo je dovesti i do pomjeranja u porodici Hranića-Kosača.

Jedan od povoda koji se mora spomenuti je i pitanje Sandaljevih potomaka. Ni u prvom, niti u drugom braku on nije imao djece. Iako ni u trećem braku nije dobio direktnog nasljednika, zasigurno je i pitanje neplodnosti braka s Katarinom dodatno usložnjavalo ovu aferu.

II. TEHNIKA DEPOZITA

Depozit kao oblik bankarskog poslovanja na istočnu jadransku obalu stekao je najvjerojatnije preko talijanskih komuna čijim utjecajima je Dubrovnik, i svojom razvojem, a i preko mletačkog vrhovništva, duže vremena bio direktno izložen. Prema podacima kojima raspolazemo, depozit se ustalio u formi privatnog čuvanja imovine u Dubrovniku, i vremenom ga je i dubrovačka država prihvatila kao službeno poslovanje kojim se ostvaruju značajne koristi.

I. Otvaranje depozita

Nisu nam poznate odluke kojima su Dubrovčani regulisali pitanje državnog depozita. Ustaljena procedura koja se prati u aktivnostima oko njegove provedbe u djelo, u trenutku kada na njega nailazimo, ukazuje da je takvo depozitovanje isanjanje postojalo te da mu je država ozbiljno pristupila. To se svakako desilo i u prvom nam poznatom državnim depozitu kojeg su Dubrovčani sproveli u djelo 1375.g.⁴⁵ U XV. stoljeću, kada pratimo tehniku depozita, to je već uohodana procedura koju stanovnici dubrovačkog zaleđa češće koriste. Upravo na primjeru depozita Sandalja Hranića, banice Anke i Katarine ona je već usavršena. Tehnika državnog depozita može poslužiti kao korektiv za praćenje razvoja depozita i bankarstva u dubrovačkoj učešće ulagača iz zaleđa.

43 Lovrenović D., *Kako je bosanski vojvoda ...*, 234.

44 Šunjić M., *Bosna i Venecija ...*, 129.

45 Lovrenović D., *Kako je bosanski vojvoda ...*, 236.

46 Prvi poznati državni depozit prepoznajemo u depozitu kralja Vukašina. Poslije smrti Pavla Barabića koji je čuvao depozit, dubrovačka vlada je taj depozit preuzela u svoje ruke. Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina*, 155.

Prije otvaranja depozita kod dubrovačke vlade ulagači su sigurno morali proći određenu proceduru u kojoj se namjera ulagača razmatrala na najvišem nivou, gdje se dobivalo potrebno odobrenje. Time je omogućeno njegovo operacionaliziranje. Na takvo ponašanje budućih poslovnih partnera upućuje primjer otvaranja depozita Vuka i Mare Branković. Poslije njihove izražene želje Dubrovčani im saopštavaju svoju dozvolu za otvaranje depozita.⁴⁷ Iza Kosova 1389.g., kneginja Milica je tražila dozvolu za otvaranje depozita. Augusta 1397.g. dozvolu za otvaranje depozita dobijaju Teodora Balšić (druga žena Đurda Stracimirovića Balšića), njen sin Mrkša Žarković, snaha Rudina i Rudinina majka Komnina. Septembra 1441.g. Đurad Branković vodio je pregovore o pohrani svoje imovine, a krajem 1442.g. i Teodora Pavlović dobija dozvolu za otvaranje depozita.⁴⁸

2. Akteri poslovanja - zastupnici

Glavni sudionici u realizaciji depozita dubrovačka je država kao čuvar sa jedne i ulagači imovine sa druge strane. U ime čuvara imovine kroz dokumente o depozitu dubrovačka vlast se predstavlja formulacijom " *...mi knez vlastele i vsa opkina grad Dubrovnika ...*", odnosno, " *... mi knez vladušti vlastele i vsa opkina grad Dubrovnika ...*".⁴⁹ Ovakva formulacija uobičajena je u ćirilskoj korespondenciji u kojoj se dubrovačka država pojavljuje kao subjekt i garant prema javnosti.

Sve izmjene u depozitu predmet su rasprave dubrovačkih organa vlasti. Na primjeru jedne odluke vidimo kako to izgleda. Na zahtjev ulagača Vijeće umoljenih odlučuje 15.3. 1407.g. da se zastupniku ulagača Pribislavu Pohvaliću daju dva srebrna pojasa koja traži iz depozita te da se od istog primi u depozit što god bude htio uložiti.⁵⁰ Sprovođenje poslova oko depozita u ime države obavlja se u dubrovačkoj kancelariji posredstvom kancelara Ruska Hristoforovića.

Ulagачi imovine u dubrovački državni depozit ona su lica kojima to dubrovačka vlada odobri. Ni ulagači se, poslije dobijene dozvole za ulaganje, u konkretizaciji depozita većinom lično ne pojavljuju. Njih predstavljaju njihovi poslanici koji zastupaju njihovu volju i interese. Najveći dio aktivnosti ulagača zastupa u porodici Hranića-Kosača poznati knez Pribislav Pohvalić. U aktivnostima oko stvaranja sedmog lista o depozitu kao zastupnici ulagača pojavljuju se knez Vukac Vardić i župan Bogeta, a kod zatvaranja depozita Sandalja Hranića pred-

47 SSPP I/1, 141.

48 Tadić J., *Promet putnika ...*, 54, 63-64, 78; SSPP, I/2, 113-115. I Pavle Radenović je 1405.g. dobio dozvolu da može svoju imovinu donijeti u Dubrovnik, SSPP I/1, 249.

49 Prva formulacija u 1, 2, 4, 5 i 6, a druga u 3, 7, 8 i 9 listu o depozitu.

50 " *... de dando Pribisavo Pohvalich nuntio banize et vovevode Sandali et Caterine illas duas centuras argenti quas petit de deposita facto penes nostrum comunem et recipiendo ab ipso Pribislavo in deposita quidquid dare voluerit in deposito modo quo recepimus alia deposita ...* ". Pučić Medo, *Spomenici srbski I*, (dalje: *Spomenici ...*), Beograd 1858, Primjedbe X. Pored izvršenog izuzimanja dva pojasa, tada je uloženo 8.564 aspre. SSPP I/1, 341-342. Uporedi rad Vijeća oko depozita Vuka i Mare Branković, Jireček K., *Spomenici srpski ...*, 40-44.

stavlja Pribislav Pohvalić, dok u ime Anke i Katarine to čine Radanac Kožičić i Radosav Stjepković. Prema poznatim podacima u misijama Hranića-Kosača osim Pribislava Pohvalića ostali se zastupnici nisu isticali.⁵¹

Njihovo zastupništvo se određuje putem vjerovnih listova ulagača. Tu pečatom ovjerenu volju ulagača podrazumjeva svaka misija kojom se drugoj strani prenosi bilo kakva izmjena u depozitu. U vjerovnim listovima se ponekad ne navode sve aktivnosti koje zastupnik treba da obavi već se samo konstatuje da je zastupnikova riječ pravosnažna. To je "legitimacija" kojom se dokazuje status punomoćnika i istinitost usmenih poruka, ovjerena usmena izjava, punomoć.⁵² Marta 1407.g. kada Dubrovčani javljaju ulagačima o aktivnostima koje su radene u depozitu (drugo izuzimanje i četvrto ulaganje), oni tada saopštavaju po P. Pohvaliću "... tri vaše listove pod vašjemi pečatmi primismo u kojih se udržiše što ni reč Pribisav da mu vjerujemo jer su riči vaše...".⁵³ Vjerovno pismo u poslovima oko depozita po svome značaju prevazilazi okvire uobičajene korespondencije. To zaključujemo prema proceduri koja se za njih primjenjuje. Ona su ostavljena u dubrovačkoj kancelariji. U aktivnostima kod pravljenja trećeg lista, januara 1407.g., P. Pohvalić svjedoči da "... i više rečene listove virovanne koe sam donio od više rečenih pod njih pečatmi ovdje su u sem tetragu zatisknute ...".⁵⁴ Ni jedan vjerovni list o aktivnostima iz ovog depozita nije sačuvan. Oni su uništavani prilikom otpisivanja starijih listova. Logično je da su vjerovna pisma poslanika važila za jednu misiju i da je njihovo uništavanje značilo kraj njihove pravosnažnosti. Da su vjerovna pisma po pitanju depozita čuvana u Dubrovniku dok određene aktivnosti nisu zastarjele, pored Pribislavljevog svjedočanstva o njihovom "zatiskivanju" u zapisnik, svjedoči i jedno sačuvano vjerovno pismo Sandalja Hranića koje prilično jasno upada u kontekst depozitne procedure. U njemu Sandalj Hranić obavještava Dubrovčane da "... poslasmu do vas slugu našega Pribisava Pohvalića što vi uzgovori od naše strane moe hotnute mu virovati kavo nam."⁵⁵ U Dubrovniku je registrirano 10.3. 1410.g. Ono je najvjerovatnije u sklopu zajedničkog depozita Sandalja Hranića i banice Anke "o jedinstvu" koji su oni otvorili 13.3. 1410.g. Zapisnik o ovom depozitu nije

51 O Pribislavu Pohvaliću vidi, Babić Anto, *Diplomatska služba u srednjovjekovnoj Bosni*, (dalje: *Diplomatska...*), "Iz historije srednjovjekovne Bosne", Sarajevo 1972, (81-167), 148-151; Živković Pavo, *Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV. i XV. stoljeću*, (dalje: *Ekonomsko-socijalne...*), Tuzla 1986, 107-118. Pitanje porijekla P. Pohvalića nije riješeno. U misijama Sandalja Hranića on se prvi put pojavljuje upravo u ovom depozitu. U prvih pet listova o depozitu (u šestom početak nije sačuvan) od strane Dubrovčana on je oslovljavan kao "slugu gospode banice Anke ostavše poštenoga pomenutija gospodina bama Vuka Vlkčikja", a koji obavlja određene poslove u ime Anke, Sandalja i Katarine. Po formularu bi, prema respektu koji Dubrovčani čine, titula banice mogla ići ispred nabiranja imena svih ulagača kao uobičajena forma. To ne definiše pitanje odnosa među ulagačima jer uvjeti depozita podrazumjevaju njihov ravnopravan status. Značenje izraza "sluga" ne bi se moglo održati kao pretpostavka o njegovom porijeklu ili ranijoj službi, ali njegova pojava kao već iskusnog poslanika i zastupnika u ovo doba mogla bi ukazivati na pretpostavku da je sa strane došao na posjede Hranića-Kosača. Radosav Stjepković bi pripadao Stjepkovićima plemena Kosača. On zastupa Anku i Katarinu kod dicanja njihovog depozita 30.6.1413.g., Jireček Kl., *Spomenici srpski...*, 62-63. Vjerovatno je to isti Radosav Stjepković, pripadnik jedne od "četiri kuće plemena Kosača", koje spominju Sandalj i njegov nasljednik Stjepan Vukčić, *SSPP I/I*, 297, 313, 376, 378, 380, 383, *SSPP I/2*, 39, 51.

52 Anđelić Pavao, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, (dalje: *Srednjovjekovni pečati...*), Sarajevo 1970, 85.

53 *SSPP I/I*, 341. O vjerovnom pismu vidi, Babić A., *Diplomatska...*, 97-101; Anđelić P., *Srednjovjekovni pečati...*, 85.

54 *SSPP I/I*, 337.

55 Isto, 277-278.

otpisan, pa vjerovno pismo zato nije ni uništeno.⁵⁶ Vjerovni list je i osnov za potraživanje depozita ukoliko se glavni dokumenti o depozitu ("listovi") izgube.⁵⁷

3. Dokumenti o depozitu

a) "Listovi" i zapisnik

O samom depozitu pravi se poseban dokument ("list") kojim se depozit verifikuje. On daje mali historijat depozitne procedure. U listovima se iznose podaci o primaocu i ulagaču depozita (depozitaru i deponentu), zastupnicima koji obavljaju poslove u njihovo ime, opis sadržaja depozita i njegovih mjernih vrijednosti, kretanje u okviru depozita - ulaganja, izuzimanja, te stanje depozita, uslov pod kojima se depozit čuva, način na koji se depozit podiže i oporuka ulagača.

Listovi su radeni u tri primjerka. Dubrovčani su pravili dva primjerka, jedan za kancelarijsku arhivu u formi zapisnika, a drugi kao glavni dokument o depozitu ovjeren državnim pečatom i koji se po završetku procedure davao ulagaču. Treći primjerak pravio je ulagač, pod pečatom posrednika ulagača i on je ostajao u Dubrovniku.

Pečaćeni listovi nisu sačuvani te se sva rekonstrukcija ovog depozita prepoznaje putem zapisnika. Da su postojala uz ovaj list u zapisniku i druga dva lista, o tome nam on sam svjedoči. Kada se govori o uslovima dizanja depozita kancelar u listu iz zapisnika konstatira za slučaj podizanja depozita da ulagači treba da dodu u Dubrovnik, između ostalog, i s "... ovijem našijem listom koi im smo zapisali pod našom pečtiju ...", pa ga i u nastavku spominje, "... ako bi izgubili rečeni list naš ...".⁵⁸ Krajem juna 1411.g. u zadnjem listu, u uvodu, Dubrovčani navode da zastupnici ulagača knez Vukac Vardić i župan Bogeta "... od više rečene nih gospode naam daše i vratiše naš list koi bjesmo zapisali pod našom pečatiju za rečenni poklad i na njemu knez Vukac Vardić svojeju rukuju piše i svjedokuje kako je odpisan i što je uzet od poklada rečenoga onijem tiparom i načinom kako to je od prvog čela u našjeh tetrazjeh i na listjeh s našom pečatiju koje su nam vrakjali odpisali što je uzimano."⁵⁹ To su listovi o depozitu kakve je Sandalj izgubio marta 1411.g., i o kojima Dubrovčani govore u odgovoru Sandalju Hraniću, "... i što naam vaša ljubav piše za vašu postavu razumjesmo. A jer za one liste koje smo za to pisali pod našom pečatiju pišete da ih do tolje ne mogoste naiti ...".⁶⁰

56 Očuvanost ovog vjerovnog pisma ide u prilog mišljenju da ovaj depozit nije nikad zatvoren. U zbirci K. Jirečeka na više mjesta kod pominjanja vjerovnih listova davani su komentari da tih listova "sada nema". Kako su depozitne radnje okončavane pravljenjem novih listova svi stari dokumenti su otpisivani i uništavani osim zapisnika. To objašnjava njihov nedostatak. S druge strane, miješanje zamjenica, kao i čitav tekst u ovom sačuvanom pismu ukazuje da ga vještii diplomata kakvim se Pribislav pokazivao već tada, nije pisao. Iako je Sandalj imao svoju kancelariju i osim Pribislava još pisara, čini nam se da je upravo on pisao ovo vjerovno pismo, odnosno, da je takva i praksa bila. (Barem kada je depozit bio u pitanju).

57 To propisuju svi listovi u uvjetima depozita. Uporedi i situaciju oko navodnog gubljenja "listova" marta 1411.g., kada je predviđeno proširivanje uvjeta za dizanje depozita mimo ustaljene prakse, *SSPP I/1*, 349.

58 Isto, 336.

59 Isto, 353.

60 Isto, 349.

List ulagača isto tako se u listu zapisnika spominje već kod prvog ulaganja i stvaranja prvog lista, "... i ošt za veću čistotu i otvorenije više rečeni Pribisav posal rečenih donese i preporučí upisa nam svojom pečatiju i ti list osta u naas u komun..."⁶¹ Da se ne radi o običnoj priznanici ili prikazu samo sadržaja depozita nego sličnom listu sa više elemenata, to potvrđuju naredni listovi koji ga spominju. U drugom listu decembra 1406.g. konstatira se da Pribislav "... upisa nam drugi list ovakigje a pod svojom pečatiju i ti list osta u naas u komun...", a ta se formulacija prati dalje u ostalim listovima.⁶² Iako samo prvi list o depozitu ukazuje na stvaranje lista u kancelariji ulagača, te njegovom donošenju u Dubrovnik, pretpostavljamo da je određenih aktivnosti u obliku ustaljene procedure bilo i za svako naredno ulaganje. U kancelariji Hranica-Kosača u operacionaliziranju odluke o ulogu putem pravljenja lista ulagača sastavne radnje su bile unošenje imena ulagača, sadržaja uloga, uvjeta dizanja i oporuke ulagača, pa makar se za svaki ulog ponavljalo da se uz iste uvjete deponira. Zastupnik koji svojim pečatom ovjerava list ulagača ima značajno mjesto u pravljenju toga lista u kancelariji ulagača, jer preuzima depozit u svoje ruke. List koji su ulagači pravili time bi bio osvjedočen. Na žalost to je i jedino pominjanje ovih listova. Pri otpisivanju oni se ne spominju kao ni vjerovna pisma ulagača. Bez obzira što ih pečati zastupnik ulagača, oni su imali pravosnažnost i stoga smatramo da su ih Dubrovčani pri otpisivanjima uništavali, a ne vraćali ulagačima. Ni u kasnijim Sandaljevim depozitima ih ne nalazimo.

b) Registriranje izmjena u depozitu

Pratili smo izmjene u depozitu i uočili sedam ulaganja i osam izuzimanja koji su utjecali na sliku stanja depozita. Usljed toga radeno je više dokumenata ("listova") koji su te izmjene registrirali. Ukupno je u okviru ovog depozita napravljeno devet listova. Svaka izmjena nije podrazumjevala samo jedan dokument koji bi prikazivao stanje depozita. To nam odmah svjedoči prva izmjena, uzrokovana drugim ulaganjem decembra 1406.g. Ono je registrirano na isti način kao i prvo ali putem novog lista. U tom trenutku su ulagači i Dubrovčani imali po dva lista o dva uloga, koji su govorili o stanju imovine ulagača u depozitu. Po formularima o depozitu i pravosnažnosti ulagači su tada imali ustvari dva depozita različite sadržine a pod istim uslovima. To je ista situacija kao kod depozita Vuka i Mare Branković, koji su imali tri uloga, stanje depozita im je pokazivalo tri lista, te su

61 Isto, 336.

62 Isto, 338. Tako isto i kod pravljenja ostalih listova. Isto, 340, 343, 345, 346, 347, 351 i 353. Još preciznije Dubrovčani to kazuju kod depozita Vuka i Mare Branković, januara i maja 1395.g. kada i svoj i list ulagača spominju zajedno, "... i ovi listi u naas dobro hranite i bljudite da bude sjem listom vazda pametno je i mi primismo drugi ovakigje list od vašega čelnika od smila da u naas stoi kol list upisa njegov logofet Stefan i čelnikovjem pečatom pečati kako i mi si naš list našom pečatiju pečatismo...". Isto, 143, 144. Treći list u depozitu Vuka i Mare Branković nudi još jednu informaciju o listu ulagača. On je sastavljen 10. 1. 1396.g. i u njemu se za list ulagača kaže "... a emi od vašega čelnika Smila ovakigje list primismo kol je list pisán mjeseca sektembra ljeta gospodina Isusa Hrista tisušno i trista i devet deset i peto ljeta. A upisa ga njegov dijak Siepan i čelnikovjem pečatom pečati...". Isto, 145. Pored zanimljivih informacija o vremenu odluke Vuka i Mare za ovo treće ulaganje ovdje saznajemo i gdje je list ulagača nastajao: List ulagača je napisan u kancelariji Brankovića u jesen 1395.g., Jireček K., *Spomenici srpski*... 43-44. Ovo je i informacija više u prilog određenoj proceduri u kancelariji ulagača. Kasnije, u vrijeme Sandaljevih nasljednika oni su očuvani, vidi, *SSPP* I/2, 47-53.

zapravo imali tri depozita. Otuda su aktivnosti koje slijede u depozitu naših ulagača znatno usložnjavanje depozitne procedure koja nam je do tada poznata.

Sljedeće aktivnosti praćene i izuzimanjem i ulaganjem 9. januara 1407.g. dovode do stvaranja posebnog dokumenta, trećeg lista, u kojem su prva dva ulaganja (depozita) upisana, te prvo izuzimanje i treće ulaganje. Tu je dat mali historijat ovog depozita ali i njegovo stanje koje je svedeno na jednom mjestu.⁶³ Daljnji listovi s registriranim izmjenama zbijani su povremeno u jedan, te su tako omogućavali ulagaču i čuvaru depozita da ima jasniju sliku stanja i kretanja imovine. Nama takvo bilježenje omogućava da potvrdimo ispravnost zapisnika u činjenici da je svaki posao završavan u besprijekornoj proceduri.

Četvrti list je napravljen 24. aprila 1407.g. U njemu se registriraju izmjene koje su izvršene u odnosu na prethodno stanje, tj. drugo izuzimanje i četvrto ulaganje od 15. marta 1407. te treće izuzimanje od 24. aprila 1407.g. (u vrijeme stvaranja četvrtog lista).⁶⁴ Pri tom treba naglasiti da u vrijeme izmjena 15.3. 1407.g. (pored drugog izuzimanja tada je izvršeno i četvrto ulaganje), nije sastavljan novi list o ulaganju u obliku novog depozita, kakva je praksa bila za vrijeme prvog i drugog ulaganja koji su faktički bili dva depozita, nego je tada napravljena samo konstatacija u obliku priznanice, bez uobičajenih elemenata koji bi govorili o posebnom depozitu.⁶⁵

Peti list, od 5. januara 1408.g. samo je novo, peto ulaganje, te kao i drugi list predstavlja po formularu poseban depozit.⁶⁶

Šesti list, 10. januara 1409.g., ponovo je zbijanje stanja depozita na jednom mjestu. Tu su navedena sva ranija ulaganja, te uz njih četvrto izuzimanje i šesto ulaganje koja se tada čine.⁶⁷

Sedmi list uz prateći formular posebnog depozita pokazuje samo sedmo ulaganje, 16. januara 1410.g. Isto stanje kao kod drugog i petog lista.⁶⁸

Osmi list, 15. marta 1410. predstavlja sažimanje šestog i sedmog lista, te nastalih promjena koje slijede iza tih listova, tj. peto izuzimanje od 6.3. 1410.g. te tadašnje šesto izuzimanje.⁶⁹

63 *SSPP I/1*, 339-340.

64 Isto, 342-343.

65 Vidi koncept priznanice, Isto, 341-342.

66 Isto, 344-345.

67 Šesti list u zapisniku nije u cjelini sačuvan ali su sačuvana otpisivanja izvršena na četvrtom i petom listu prema kojima se lako rekonstruiraju sve aktivnosti koje su tada napravljene. Uporedi u Stojanovića dokumente pod rednim brojevima 348, 350 i 351, Isto, 344-346.

68 Isto, 348.

69 Isto, 349-351. Za peto izuzimanje od 6.3. 1410.g. nije pravljen poseban list. Za tu aktivnost nema sačuvanog dubrovačkog obavještenja Sandalju, neke vrste priznanice kao kod izuzimanja od 15.3. 1407.g. Da je ovo izuzimanje tada izvršeno svjedoči osmi list koji ga navodi, kao i otpisi u zapisniku ispod šestog i sedmog lista. Uporedi u Stojanovića dokumente pod brojevima 352 i 354, kao i u osmom listu, Isto, 346, 347, 349-351. Dakle 6. marta 1410.g. ulagači su izvršili peto izuzimanje. Kako se, prema uvjetima izuzimanje depozita ne može izvršiti bez posjedovanja vjerovnih listova i listova o depozitu, to bi značilo da je Sandalj "zagubio" listove o depozitu (šesti i sedmi list) u periodu od tada pa do marta 1411.g. kada o tome obavještava Dubrovčane. To je vrijeme "jedinstva" u porodici. Osmi list je napravljen 15.3. 1411.g., šesti i sedmi list su vraćeni i procedura ne spominje ni da su bili zagubljeni. Po tome bi se moglo pretpostaviti da gubljenje listova nema veze sa odnosima među ulagačima.

Deveti list, 26.6. 1411.g., registrira sedmo izuzimanje koje se tada vrši i prikaz stanja ostatka depozita.⁷⁰ Prilikom zadnjeg, osmog izuzimanja i ujedno zatvaranja depozita, njegov sadržaj nije pojedinačno navoden.⁷¹

Stanje depozita detaljno opisuju prvi, treći, četvrti, šesti, osmi i deveti list. Drugi, peti i sedmi list po formularu depozitne procedure registriraju samo nova ulaganja i mogu se posmatrati s te strane kao posebni depoziti postavljeni pod identičnim uslovima kao i prvo ulaganje. To se pokazuje i time što su ulagači i čuvari depozita, da bi pratili stanje i kretanje u okviru depozita, imali u isto vrijeme prvi i drugi, odnosno četvrti i peti, odnosno šesti i sedmi list u svojim rukama. Tome se pridodaju i dokumenti o izuzimanjima koji su pravljani mimo listova a koje su Dubrovčani slali ulagačima: priznanica drugog izuzimanja od 15.3. 1407., te "nesaćuvana priznanica" od 6.3. 1410.g. Time su i jedni i drugi u svakom trenutku upoznati sa stanjem depozita. U isto vrijeme, mada formulari depozitne procedure ukazuju na egzistiranje tri prateća depozita sa drugim, petim i sedmim ulaganjem, vidljivo je da su ulagači kroz čitavo vrijeme trajanja depozita smatrali da imaju samo jedan depozit čije se stanje mijenjalo i da ni u jednom trenutku nisu ničim pokušavali da vrše njegovo razdvajanje putem odvojenih depozita.⁷²

c) Izrada "listova"

Da do zabune nije moglo doći ni kod ulagača ni kod čuvara depozita najbolje pokazuju aktivnosti koje se preduzimaju i podrazumjevaju pri stvaranju listova. Vidjeli smo da listovi nastaju izmjenom u stanju depozita, usljed novih ulaganja i izuzimanja.

Iza prva dva lista koji predstavljaju i dva posebna ulaganja po istom kalupu, pratimo aktivnosti u stvaranju trećeg lista 9.1. 1407.g. Namjera ulagača tada je bila da izvrše izuzimanje dijela depozita (prvo izuzimanje), ostvare još jedno ulaganje (treće), te da stanje depozita zavedeno na jednom mjestu. Sve te aktivnosti su učinjene i one se vide u trećem listu kao gotove. Zastupnik vraća ranija dva pečaćena dubrovačka lista od svojih ulagača i otpisuje ih kao nevažeće. Isto čini i sa listovima u kancelarštom zapisniku na mjestu gdje su oni zavedeni. U otpisu zapisuje šta izuzima i zašto dolazi do otpisa. Snagu svojim aktivnostima daje "svojeju rukuju".⁷³ Tako su i ulagači mogli precizno pratiti šta je njihov zastupnik ura-

70 Isto, 358-359.

71 Isto, 354.

72 Dakle, deveti list je u Lj. Stojanovića trebalo objaviti u cjelini, da bi se predstava o ostatku depozita mogla steći i na taj način, a ne samo rekonstrukcijom na osnovu svih kretanja u depozitu počev od prvog ulaganja 1406.g. Lj. Stojanović u svojoj zbirci osim toga, iako registrira izuzimanja, ne upisuje detaljno ostatak depozita ni u jednom listu, već se poziva na sadržaj koji je naveden u prvom listu. Time je uštedio prostor u zbirci od prevelikog ponavljanja. Međutim, izuzimanja pokazuju da smo time uskraćeni za informacije o težini u grupi dragocjenosti. Izuzimanjima su pojedine stavke s dragocjenostima razdvajane pa se težina pojedinih preostalih predmeta u njima ne može pratiti prema prvom ulaganju. Naša rekonstrukcija devetog listu u vaganju pojedinih stavki dragocjenosti otuda ima razlike naspram kretanja sadržaja depozita poslije njegovog zatvaranja, a putem posebnih depozita Sandalja Hranica sa jedne te Anke i Katarine sa druge strane. Tako smo primorani na zaključak da su te razlike plod vaganja predmeta u izuzimanjima koja su razdvajala pojedine stavke u odnosu na njihovo prvo ulaganje. Vidi Priloge III i IV.

73 Dubrovčani u trećem listu konstatiraju da Pribislav od svojih gospodara donese njihove vjerovne listove: "... i prvo od strane miše večenjeh da on list koji je u našjeh temazjeh zapisan ...", 4.5. 1406.g., "... i ošt drugi list koji je u našjeh večenjeh temazjeh zapisan ...". 20.12. 1406.g. ... da se tuži oboja dva lista u ovi jedan list prip-

dio. Detaljnije ove aktivnosti pratimo u zapisniku gdje se sve upisivalo i činilo prije nego je ozvaničeno u trećem listu. U zapisniku uz prva dva lista Pribislav detaljno opisuje naprijed navedene radnje koje su dovele do stvaranja trećeg lista.⁷⁴ Ono što je preostalo od depozita i što je Pribislav donio "... u ovozi tretje njegovo k naam prišstje ..." upisuje se u trećem listu.⁷⁵ Treći list se opet pojavljuje u tri primjerka, dva pečaćena i u dubrovačkom zapisniku. Isti je postupak i pri stvaranju četvrtog, šestog, osmog i devetog lista. Osim u okviru listova sačuvana su i sva svjedočenja zapisničkih otpisivanja putem kojih se taj postupak može pratiti kroz čitavo vrijeme trajanja ovog depozita.⁷⁶ Procedura stvaranja prvog, drugog, petog i sedmog lista nije podrazumjevala nikakva otpisivanja pri njihovoj izradi jer su oni registrirali samo nova ulaganja i bili svojevrsni novi depoziti.

Otpisivanje listova znači gubitak javne vjere, pravne snage u njima. Pečaćeni listovi su najvjerovatnije uništavani. Tome doprinosi i činjenica da je ovaj depozit i otvoren i zatvoren po predviđenim uvjetima i za života ulagača. Kretanje u okviru depozita preživio je samo dubrovački zapisnik. Kada zatvaraju depozit ulagačima ne ostaje nikakav dokument u rukama koji bi mogli suprotstaviti dubrovačkom zapisniku u svrhu bilo kakvih potraživanja.⁷⁷ Zato bismo za depozit Sandalja Hranića i banice Anke, s njihovim "izjavama o jedinstvu", mogli reći da nikad nije zatvoren. Pored toga što se jedan dio njegovog sadržaja i aktivnosti oko njega sačuvao, Sandaljeva izjava i njegovo vjerovno pismo, na to upućuje i dubrovački zapisnik s listom o depozitu u kojem nije navedeno da je on ikada otpisan.⁷⁸

d) Gubljenje "listova"

Pošto je pečaćeni dubrovački primjerak u rukama ulagača jedini pravovaljani dokument koji ukazuje na postojanje depozita, u depozitnoj proceduri propisano je šta se čini u slučaju da taj list nestane. Postupak za takvu situaciju određen je u svakom od navedenih devet listova. Gubitak lista ne znači i gubitak depozita. Dubrovčani precizno iznose ulagačima da "... ako li bi izgubili rečeni list naš a oni da pošlju svoje listove vjerovane pod nih pečatmi kako kje naam zadovolno bit i vidimo vsakomu kako oni uzimlju svoi poklad rečeni ...".⁷⁹ U jednom takvom trenutku kada su listovi zagubljeni Dubrovčani su ipak najavljivali nešto malo izm-

išu, a onamo u tetragu da se odpišu ...", "... i od više rečenih Pribisav uze što se u prvom listu udrži od postave kago u onom našem rečenom tetragu blizu toga lista svjedokuje isti Pribisav i svojeju rukoju zapisuje što uzimlje i odviše takođe blizu objeju više rečenjeh naših listjeh pisannjeh u našem tetragu svjedokuje i svoom rukom Pribisav receni zapisuje kako se ona dva lista imaju odpisat i jesu odpisana u ostalo što ostaje postave kako je u ov list po tanku vse ispisano i odviše za vekju čistotu Pribisav rečeni dade i vrati nam dva naša lista pod našom pečtiju koga bjesmo za tei poklade više rečenjem dali. I hotje da se odpišu i odpisamo ih kako i on isti na nih svojeju rukoju piše i svjedokuje što je uzel i kako da se odpišu ...", SSPP I/I, 339-340.

74 Isto, 337, 338. O listovima ulagača i ranijim vjerovnim pismima koji su osvjedočeni u stvaranju prva dva lista, ništa se ne govori.

75 Isto, 340. Već smo ranije uočili da novi ulog nije podrazumjevao uvijek stvaranje novog lista. Ipak, šest od ukupno sedam ulaganja izvršena su pri stvaranju novih listova SSPP I/I, 341, 344, 345, 346, 348, 351-352 i 354.

76 Isto, 341, 344, 345, 346, 348, 351-352 i 354.

77 Kada su marta 1411.g. Dubrovčani bili upoznati od Sandalja da on dubrovačke pečaćene listove o depozitu ne može pronaći, oni mu odgovaraju kako da se depozit podiže u takvoj situaciji, te mu napominju da "ako se oni listove po tom naidu budi vi milost poslati je neka se vrši što je s prilike". Isto, 349. Oni bi im trebali da ih otpišu, kako ne bi došlo do nesporazuma među njima.

78 Isto, 278-279.

79 Isto, 336.

jenjenu proceduru.⁸⁰ O tome oni izvještavaju Sandalja: "... da ako ih za sde ne bi gospodstvo vi more poslat vaše sluge s listmi vjerovnjemi pod pečatmi vašjemi kakono je uvjet i odviše budi vi milost po rečenijeh poslat pečat gospogje banice i vašu i gospogje Katerine kako oni koje pošljete uzeti od vašega poklada naam od vaše strane zapišu što uzmu i da zapečate kako da je naam zadovolno ...".⁸¹ Pet dana kasnije kada se pravi novi list nema pomena o izgubljenim listovima. Uobičajeno se konstatira da je Pribislav "...od više rečene gospode svoje naam daa i vrati naše listove koje bjesmo zapisali pod našim pečatmi za rečeni poklad ...".⁸² U daljnjim listovima procedura za izgubljene listove ostala je ista kao i prije ovog slučaja, kada su se Dubrovčani pokušali dodatno osigurati. Tako do primjene procedure oko gubljenja listova u ovom depozitu nije nikada ni došlo.

4. Uslovi depozita

Uslovi pod kojima se depozit postavlja navode se u svim listovima. Oni su identični. Vrijeme držanja imovine u depozitu je neograničeno, "... dokle je nim drago sahranjeno i sbljudeno v vsako vrime ...".⁸³ Depozit je neprikosnoven. Čuva se i ne može se zadržavati i otuđivati ni u kom slučaju. Ni rat Bosne i Dubrovnika niti bilo kakav rat u kojem bi se Bosna nalazila niti "... ijedan ini uzrok koji bi na svjeti mođe bit ...".⁸⁴ Ulagači depozitom mogu raspolagati "... vazda kadi ushote...".⁸⁵ Među uslovima depozita je i način na koji se depozit podiže. I on je vrlo precizan. Tehnički, putem volje izražene u vjerovnom pismu ulagača. Stvarno, ulagači su depozit zajednički postavili i zajednički ga mogu podići.⁸⁶ Da je to njihova volja, a da je Dubrovčani poštuju pokazuje i njihov odgovor banici Anki od 6. aprila 1412.g., "... vaša milost more dobro znat ošt od prvoga čela do napokonjega pod koi ste uvjet postavili da se ne da jednomu bez drugoga kako ste skladom postavili tako skladom da moret uzeti a inako nikako da ne moret uzeti i takoi ste skladom od rečenoga poklada mnogo i mnogo krat uzeli a ovi ostanak pod uvjet rečeni ostaje kdi skladom pošljete a vi kjete uzeti ...".⁸⁷ Iza toga, takav "sklad ulagača" pokazan je prilikom zatvaranja depozita.

U uslovima depozita je i oporuka ulagača. Ni ona se ne mijenja u okviru čitavog depozita. Depozitom u slučaju smrti pojedinih ulagača raspolazu ostali ulagači. U slučaju smrti svih ulagača depozit nasljeđuju djeca iz braka Sandalja i Katarine. Ukoliko u tom braku ne bude djece depozit nasljeđuju djeca Vuka Vukčića.⁸⁸

80 Vijeće umoljenih je 15.3. 1411.g. odlučilo "de scribendo voyvodee Sandal quod si vult accipere depositum mittat literos et cartas super his scriptas, et si non habet quod essent deperditae quod ipse mittat nuncios suos qui facient nobis scripturas et cautellas sub bullis dni voyvode et domine banize et domine Chatarine". Pučić M., *Spomenici...*, Primjedbe XIII.

81 SSPP I/1, 349.

82 Isto, 350.

83 Isto, 335.

84 Isto, 336.

85 Isto.

86 Isto.

87 Isto, 355.

88 Isto, 336.

Temelj javne vjere u ovom depozitu za dubrovačku državu kao čuvara depozita sa jedne i ulagače imovine sa druge strane, predstavljaju dubrovačke odluke o depozitu te ovjeravani dokumenti njihovih kancelarija koji operacionaliziraju depozit. To su vjerovna pisma ulagača, listovi o depozitu, priznanice o ulaganju, te zapisnik s registriranom kompletnom procedurom.

Uloga pečata je preovladavajuća. Njegov primat Dubrovčani ponavljaju u uvodnom dijelu svakog lista o depozitu, ističući da svoj dokument daju "...v svidjenije vsakomu malomu i goljemomu po sem našem pisannju a pod pečatju našom ...".⁸⁹ A kada im se dokumenat vraća zbog poništavanja opet navode: "... i vrati naam dva naša lista pod našom pečtiju koga bjesmo za tei poklade više rečenjem dali ...".⁹⁰ I sva vjerovna pisma ulagača koja omogućavaju ostvarenje depozita podrazumjevaju pečat ulagača. Pečatom zastupnika ovjerava se list ulagača koji zastupnik "... upisa naam drugi list svojom rukom ovakigje a pod svoom pečtiju ...".⁹¹ Pominjani slučaj sa izgubljenim listovima u eventualno izmjenjenoj proceduri podrazumjevaio je i fizičko prisustvo pečata ulagača u Dubrovniku kao elemenat višeg stupnja pravovaljanosti akta ulagača u međusobnim odnosima dvaju subjekata. Potpis zastupnika kao sredstvo javne vjere na svjedočenju pri otpisu pojedinih dokumenata nalazi se u sjenci pečata, jer se iste radnje ozvaničavaju u pečaćenim listovima.

Svjedoci se u kontekstu dokumenata o depozitu kao sastavni elementi procedure ili kao elementi javne vjere ne spominju. Oni se pojavljuju tek kod zatvaranja depozita, u okviru posljednjeg otpisa. Kada podižu ostatak depozita, januara 1413.g. zastupnici prave dotada uobičajeno svjedočenje o otpisu i potpisuju ga u dubrovačkom zapisniku te kažu: "... i ošte odviše za veće virovanie tomoi su svjedoci ludie Agustin sin živana Gardijan Florentina i Piro Našević Zadrarin i Krstul Papalik Spličanin i žanin Spičićl ...".⁹² Pretpostavljamo da su svjedoci pri zatvaranju depozita obavezni iako se nigdje u dokumentima o depozitu izričito ne spominju. Njihova pojava u tom aktu kao i njihovo porijeklo jesu dodatno osiguranje koje Dubrovčani diktiraju. Teško da su ih onda Dubrovčani birali ili njihov izbor svojom voljom nametali. Naprotiv, pretpostavljamo da su zastupnici ulagača svjedoke morali sami tražiti i izabrati ih od stranaca koji su se u tom momentu nalazili u Dubrovniku. Time bi njihov doprinos ovom dodatnom osiguranju bio osmišljen i potpun za obje strane.

Jedini elementi ovih dokumenata koji upućuju na formule zakletve subjekata jesu uobičajeno prizivanje svetog trojstva na početku svakog lista za započinjanje određenog posla od strane Dubrovčana ("*V ime otca i sina i svetago duha amin*"),

89 Isto, 333. Isto tako u svim ostalim listovima.

90 Isto, 340. Isto tako u svim ostalim listovima.

91 Isto, 338. Isto tako u svim ostalim listovima.

92 *SSPP I/1*, 354. Krstul Papalic i Zanin "Spicijar" se spominju i kao svjedoci u slučaju Franka Bosiljevića 1409.g., Isto, 159.

te ista formula u skraćenom obliku kojom svoje radnje u otpisu započinje zastupnik ulagača ("va ime Božije amen"). Brojni dokumenti koji podrazumjevaju depozitnu proceduru rasterećeni su u svom vokabularu od termina vjerskog sadržaja, dajući time izgled savremenijeg poslovnog formulara.

5. Pomoćno osoblje

Uz osvjedočenu volju ulagača i odobrenje dubrovačke vlade, sve daljnje aktivnosti u depozitu posrednici su izgleda obavljali u jednom danu. To pokazuje datiranje dokumenata, istina opširnih, pri nastanku pojedinih listova. Uobičajena procedura i formulari to su im omogućavali. Posrednici su unaprijed znali šta sve treba da učine da bi pošao što efikasnije i brže završili.

Iako u samom činu obavljanja transakcije nije zasvjedočeno prisustvo nikoga drugog osim direktnih zastupnika obje strane, te svjedoka u zadnjem izuzimanju, vjerovatno mu prisustvuju dubrovački službenici zaduženi za mjerenje depozita, kao i čuvari riznice. Na mjerače ne upućuju samo prikazi težine pojedinih stavki ili broja novca nego i kvalitet novca, te vaganje predmeta pri izuzimanju iz okvira pojedinih stavki. Prisustvo dobrih i "zlih" dubrovačkih dinara u okviru istog ulaganja mora biti konstatacija obje strane kako ne bi bilo problema. Ovo podvlačimo naročito zbog činjenice da novac kao mobilni dio depozita (prije svega dubrovački dinari i mletački dukati) ima mogućnost u potezima Dubrovčana da napušta depozit mimo znanja ulagača, kao u svakoj banci. Isto tako početna težina pojedinih stavki sastavljenih od više predmeta (na primjer pojasevi), pri izuzimanju pojedinih predmeta, zahtijeva vaganje i bilježenje težine izuzimanih, kao i težine preostalih predmeta u okviru te stavke.

S druge strane težina i vrijedost pojedinih ulaganja ili izuzimanja od strane ulagača podrazumjeva pravu malu ekipu, nosača ili prevoznika, oružane pratnje i određenih posebnih sredstava, koja je doprinosila savladavanju puta između ulagača i čuvara depozita te pomagala zastupniku da i konkretizira samo poslovanje. Neke stavke su ulagane u "sakuljima" i "gamušnim tobojcima", nekim vrstama vreća, posebno novac i srebro.⁹³

U Dubrovniku deponirana imovina se čuva u državnoj riznici u katedrali Sv. Marije. O zaštiti imovine dubrovačka vlada je vodila računa. Godine 1441. riznica je dodatno učvršćivana popravkom stepenica, prozora, vrata, promjenom brava. Prozore su postavljene željezne šipke.⁹⁴

93 Isto. 340, 341; 346-347.

94 Tadić J., *Promet pumika* ..., 78.

6. Interesi ulagača i čuvara depozita

U okviru ovog depozita nije zasvjedočena nikakva depozitna pristojba, pokladnina, određena naknada koju bi ulagači davali čuvaru depozita za čuvanje njihove imovine. Ona nije ni postojala. Depozit i ulaganje novca na dobit kod dubrovačke države nisu posebno obrađivani u historiografiji. Oni se stoga često miješaju. Razlučujući ove dvije različite vrste poslovanja jasnim se pokazuje da nikakve depozitne pristojbe niti kamate u okviru depozita u svojstvu naknade za ulaganje, odnosno, čuvanje imovine, nije bilo.⁹⁵ Otuda se moraju definisati interesi ulagača i čuvara depozita. Za ulagače državni depozit u Dubrovniku je najveći stupanj zaštite imovine, štednje i brige za potomstvo. Za Dubrovčane, čuvanje depozita uticajnih susjeda je uvećavanje političkog prestiža i postojanosti njihove države, korektiv u međusobnim političkim odnosima te izvor mobilnih sredstava za potrebne finansijske transakcije.

Dubrovčani su koristili mobilna sredstva iz depozita uzimajući ih i vraćajući poput državne kreditne banke. Vjerovatno je do takve primjene dolazilo i u slučaju depozita Sandalja, Anke i Katarine.⁹⁶

Svoju ulogu i značaj u zaštiti imovine Dubrovčani su predočavali svojim susjedima. U toku 1403.g., za rata s Bosnom, to je u više navrata naglašavano. Dubrovačka lojalnost prema zaleđu ističe se kroz Vukašinov depozit. Njegovi nasljednici uspješno likvidiraju deponiranu imovinu poslije skoro četiri decenije od njenog ulaganja. Juna 1403.g. taj primjer se spominje kralju Ostoji, a u novembru i Hrvoju Vukčiću.⁹⁷ U jednoj instrukciji svojim poslanicima u Ugarskoj, krajem decembra iste godine, Dubrovčani navode da su se bez obzira na rat korektno odnosili prema depozitima Bosanaca u Dubrovniku.⁹⁸ Februara 1423.g. dubrovački poslanici su isticali Sandalju Hraniću svoju dosljednost u zaštiti imovine na primjeru depozita kralja Vukašina, te zajedničkog depozita Vuka i Mare Branković.⁹⁹ Iako su bili pritisnuti "velikim i zastrašujućim prijetnjama" turskog namjesnika u Skoplju "Pašait paše", oni su imovinu Brankovića sačuvali i predali u ruke njegovim nasljednicima.¹⁰⁰

95 I oni autori koji su ovim poslovanjima na različite načine prilazili, na više mjesta miješaju ova dva različita bankarska poslovanja. Uporedi, Lilek E., *Riznica porodice Hranića ...*; Živković P., *Ekonomsko-socijalne ...*. U odličnom članku kojim razrješava pitanje sudbine depozita kralja Vukašina i kroz depozit donosi nove podatke o Vukašinovim nasljednicima, S. Ćirković, ne nalazeći prateće naplate oko ovog depozita, smatra da se "indirektno može zaključiti da Vukašin nije tražio kamatu, kako su to činili velikaši XV veka". Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 154. Najvjerovatnije ga je na taj zaključak navelo prilično mobilno stanje Vukašinovog depozita koje pominje u svome radu, kao i spominjanje kamata na uloženi novac tokom XV. stoljeća. Za ulaganje novca na dobit pripremam poseban rad.

96 Za korištenje imovine iz depozita kralja Vukašina vidi, Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 156; Jireček Konstantin, *Srpski car Uroš, kralj Vukašin i Dubrovčani*, (dalje: *Srpski car Uroš ...*), "Zbornik Konstantina Jirečeka I", Beograd 1959., (339-385), 383. I depozit Vuka i Mare Branković je korišten, Jireček K., *Spomenici srpski ...*, 43-44. Stav Dubrovčana prema depozitu odlično ilustrira odluka Senata iz 1429.g. prema kojoj se zbog hitne potrebe mora koristiti svaki mogući način da se dode do novčanih sredstava, pa i iz depozita, Krekić B., *Dva priloga ...*, 136.

97 Jireček K., *Srpski car Uroš ...*, 384-385; Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 153.

98 Gelcich József- Thallóczy Lajos, *Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae*, Budapest 1887, 154.

99 Pucić M., *Spomenici ...*, Primjedbe XXX; Jireček K., *Srpski car Uroš ...*, 382-383; Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 153.

100 Pucić M., *Spomenici ...*, Primjedbe XXX; Tadić J., *Promet putnika ...*, 72

Razliku u čuvanju imovine kod privatnih lica i države u Dubrovniku najbolje ilustrira dubrovački odgovor Mari, Đurđu i Lazaru Brankoviću 24.9. 1409.g.¹⁰¹ Poslije likvidacije državnog depozita Vuka i Mare Branković, Brankovići su češće insistirali kod dubrovačke vlade da se poradi na izmirenju dugovanja koje Dubrovčanin Franko Bosiljević ima prema njima. Dubrovčani su pokazali dobru volju u više navrata da se to pitanje riješi, ali je izgleda i njima čitav taj slučaj dosadio.¹⁰² U spomenutom odgovoru Brankovićima Dubrovčani pišu: "... a jer što piše vaša molba gdje vi je bila nužda i usilost da smo mi pisali da komu godje od naših vlastel i gragjan pridaste vašega imanja da toi mi primamo da je postaljeno u naš komun. Gospod volni ste pisati što je vam drago. Togai mi njesimo upisali ni bismo pisali za što je vridan Dubrovnik jer toi ne bi prvo ni prilično da Dubrovnik upiše i lje za koga što mu pridaste. Mi primamo oni djel imannja vašega što u onoj vrime poslaste u naš komun primismo i od toga zapis učinismo čelniku Smilu i stoja do kolje vam bi ugodno. I pakje kde vi naam odpisaste kako o vsem gospodstvo vi bolje vje, a ino Gospod što ste po vašoj milosti komu od naših pridali oni vi sutjem dlžni bil ...".^{103 104}

7. Ulagači

Proceduralno, u okviru depozita ulagači su imali aliivnopravan status. Svi dokumenti o depozitu to podrazumjevaju. Svaki ulagač pojedinačno putem vjerovnog pisma daje svoju saglasnost za određenu aktivnost u okviru depozita. Bez zajednički izražene volje ulagača ništa se nije moglo učiniti. Faktično stanje ipak pokazuje da su o depozitu odlučivali Sandalj i Anka.¹⁰⁴ I prije zbližavanja Hrvatinića i Hranića-Kosača banica Anka se uspješno isticala kao upravitelj na porodičnom imanju, Ostrovici i Skradinu, koji je ostao iza supruga Vuka Vukčića. Iako je Hrvoje zauzeo zaštitnički stav nad porodicom svoga brata, sav teret održavanja nasljednog imanja i brigu o dvjema maloljetnim kćerkama preuzela je Anka. Ona je "... mater et coniuncta persona protectrix, gubernatrix et defenditrix dominarum Caterine et Gelene suarum filiarum pupillarum ...". U svoje i u ime maloljetnih, Katarine i Jelene, 27.11. 1399.g., prodaje sedam parcela obradivog zemljišta u selu "Malinavas" Tvrtku Kurjačiću za 500 dukata.¹⁰⁵ Na nasljednom posjedu, koji je kao miraz prešao u Sandaljeve ruke, Anka i dalje zadržava pravo upravljanja, zajedno sa svojim zetom, Ivan Šibenčanin, gvardijan franjevačkog samostana u Skradinu, 14.11. 1408.g., zbog određenih vjerskih problema, u područjima pod njihovom zajedničkom upravom, apelira na Sandalja i banicu Anku povodom presude skradinskog suda.¹⁰⁶ Sredinom juna 1409.g. Sandalj i Anka daruju knezu Aleksu Paštroviću

101 SSPP/II, 159-160.

102 Isto, 155-159.

103 Isto, 159-160. Nabrajajući šta je učinjeno da se "slučaj Bosiljević" riješi, Dubrovčani šalju dužnika Brankovićima, "a vse ovozi da vi ne bude gospodstvu štogodje do nas, učinite što vi je hotenje od vašega dlžnika". Isto, 160.

104 U literaturi ovaj zajednički depozit često se pripisuje samo Sandalju Hraniću, što je pogrešno.

105 Lovrenović D., *Kako je bosanski vojvoda...*, 232.

106 Šišić Ferdo, *Nekoliko isprava iz početka XV. stoljeća*, Starine Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti 39, Zagreb 1938, (129-320), 310-312.

posjed "Cricena draga" u ostrovičkoj župi.¹⁰⁷ Za svoja "odlučenja" Anka se izborila kod Sandalja i marta 1410.g., putem Sandaljeve izjave. Krajem decembra 1410.g. u kastrumu Ključu sankcioniranje ustupanja Ostrovice i Skradina Veneciji vrši se pečatima zajedničkih upravitelja, Sandalja i Anke.¹⁰⁸ Dakle, u odnose Hrvatinića i Hranića-Kosača Anka se nameće kao iskusan poslovni partner u upravi na posjedima Ostrovice i Skradina koji prelaze kao miraz u Sandaljeve ruke. Zaštitnički stav prema kćerci Katarini produžen je i u okviru zajedničkog depozita te ulaganja novca na dobit u Veneciji. Određivanje, u oporukama dokumenata o depozitu, a vjerovatno i uloga u Veneciji, da u slučaju smrti ulagača djeca Vuka Vukčića budu osigurana na nasljeđe imovine, sasvim sigurno je uvršteno kao prijedlog banice Anke. U promjenjenim političkim okolnostima među moćnicima na istočnoj jadranskoj obali na kraju prve decenije XV. stoljeća, uloga banice Anke je izuzetna. Preko Anke Hrvoje izgleda vrši pritisak na Sandalja Hranića. Marta 1410.g. Sandalj je "na koljenima", pritisnut od Hrvatinića. Bolju situaciju Sandalj pokazuje u drugoj polovini 1411.g. kada raskida odnose sa svojim familijarnim i poslovnim partnerima. Hrvatinići polako silaze s pijadestala kreatora istočne jadranske politike i njihovu ulogu preuzima Sandalj. To je okvir u kojem se gubi uloga banice Anke. U velikoj familijarnoj i poslovnoj aferi nema pobjednika, ali ima žrtava. To je Katarina. Njena sudbina je u sjeni saveza dvaju familija i odnosa snaga Anke i Sandalja. Ona je izuzetan primjer položaja žene u braku sklopljenom na političkoj pozadini i sjena te kratkotrajne savezničke politike.¹⁰⁹

Sandalj je vjerovatno izvukao pouku iz saveza s Hrvatinićima i ove familijarne i poslovne afere. U budućim depozitima i ulaganjima na dobit ovakav "sklad" više neće prakticirati. U uslovima poslovanja on će sebi ostaviti dovoljno prostora za inicijativu, svojoj trećoj ženi obezbjediće poseban depozit i dio dobiti od uložених sredstava, a nasljednicima pozamašno nasljeđe.

III. SADRŽAJ DEPOZITA

Radi lakšeg sagledavanja sadržaj depozita je podijeljen na stavke, prema izvršenom vaganju ili za novac izraženoj obračunskoj mjeri, kako je prikazan i u izvorima.¹¹⁰ Osim 33 stavke iz prvog ulaganja još tri stavke aspri uložених u trećem, četvrtom i šestom ulaganju uvećavaju ukupan broj stavki na 36. Ostala ulaganja, poslije onog početnog, jesu srebro pliko, dukati, dubrovački i kotorski dinari, čiji su

107 Lovrenović D., *Kako je bosanski vojvoda ...*, 234.

108 Isto, 235.

109 O daljem životnom putu banice Anke i Katarine ne znamo ništa. V. Klaić pogrešno pretpostavlja da je Katarina umrla krajem 1412.g., na što se Sandalj oženio Jelenom Lazarević Balšić, Klaić Vjekoslav, *Povijest Bosne do propasti kraljevstva*, Zagreb 1882, 245. Banica Anka i Katarina 30.6. 1413.g. zatvaraju svoj depozit u Dubrovniku, i to je zadnji poznati podatak koji ukazuje da je Katarina još u životu. Vjerovatno je Katarina umrla prije Anke. Ankina smrt je ograničena martom 1421.g. kada se njena pokćerka Jelena javlja kao jedini nasljednik uloga u Veneciji, Ančić M., *Prosopografske crtice ...*, 51. Vjerovatno će razrješenje pitanja Ankinog i Katarininog uloga u Veneciji unijeti više svjetla i u pitanje njihove sudbine.

110 U poređi pregled sadržaja ovog depozita putem Priloga I. s pregledom stanja u, Lilek E., *Riznica porodice Hranića ...*

iznosi pridodavani ranijim stavkama kao istovjetni dijelovi koji samo uvećavaju njihovo početno stanje. Tako se u depozitu postupalo sa sadržajem.¹¹¹ Stavke su izražene imenom, opisom, brojem predmeta ili sastavnih dijelova, te težinom. Stavke novca izražene su imenom, brojem i obračunskom mjerom. Određene varijacije vide se kod prikaza aspri. Pored nje davana je i njihova težina, a prilikom njihovog ulaganja januara 1409.g. (četvrto ulaganje), one su izražene dubrovačkom obračunskom mjerom - perperama i težinom. Te promjene u njihovom prikazivanju, a i posebno navođenje pojedinih stavki aspri brojem i težinom pri njihovom izuzimanju, marta 1410.g. (peto izuzimanje), a ne zbirno, ukazuje na opravdanost njihovog svrstavanja na tri različite stavke.¹¹² Kako pojedine stavke sadrže u sebi više istovjetnih ili različitih vrsta dodavan je i broj predmeta koji se nalazi u njima.

S druge strane ukupan sadržaj depozita može se posmatrati s obzirom na strukturu, način opisivanja i mjerenje na četiri osnovne grupe. Prvu grupu bi predstavljalo srebro pliko (izraženo brojem komada i težinom, jedna stavka, 85 komada). U drugoj grupi bi bile dragocjenosti izradene od plemenitih metala i ukrasnih materijala (one su izražene brojem, opisom i težinom, 25 stavki sa 76 predmeta). U treću grupu dolazio bi novac (izražen vrstom, opisom, obračunskom mjerom, a aspre i težinom, 8 stavki sa 4 vrste novca). Zadnju četvrtu grupu čine "spremišta" za knjige, povelje i zapise (izražene opisom i brojem, 2 stavke sa tri "sanduka"). Osim ove podjele koja nam omogućava lakši pristup sadržaju dalje bi se najviše mogla razradivati grupa dragocjenosti u kojoj se prepoznaje posude i upotrebnii predmeti, dukati i odjevni predmeti, ikone i sanduci.¹¹³

Prije nego što uđemo detaljnije u sam sadržaj ovog depozita moramo nešto reći i o vaganju ("potezanju") stavki u njemu. Poznato je da se težina u Dubrovniku mjerila dvojakom mjerom, tankom i debelom. Tankom mjerom mjerilo se zlato, srebro, biser, a debelom vosak, svila, šafran i mirodije. Osim dragocjenosti i težina novca je određivana tankom mjerom.¹¹⁴ U depozitu je vaganje vršeno tankom mjerom. Osnovna jedinica tanke mjere je tanka litra. Dubrovačka tanka litra sastojala se od unča i aksada kroz odnos: 1. litra = 12. unča, a 1. unča = 6. aksada. Njihova težina izražena gramima iznosi:

- 1. litra = 327,932 grama; 1. unča = 27,328 grama, 1. aksad = 4,55 grama.¹¹⁵

111 Uporеди ulaganja i izuzimanja u Prilozima I. i II. □

112 Ovakvim formulacijama Dubrovčani se vidno osiguravaju od kvaliteta uloženog novca. Stavke novca koje se novim ulaganjima samo uvećavaju, kao dukati, dubrovački i kotorski dinari izraženi obračunskim mjerama, upućuju na stabilnost monetarnog sistema u okviru depozita (1406-1411), dok prikaz aspri brojem i težinom, te tokom 1409.g. čak dubrovačkom perperom, ukazuje na njihov nestabilan kurs u Dubrovniku. Više o tome dalje u tekstu.

113 Vidi, Lilek E., *Riznica porodice Hranića ...*. Kod E. Lileka ova grupa je dosta dobro sagledana. Etimologiji, koju donosi za manje poznate nazive, nije se u posljednjem stoljeću bitnije šta pridodavalo.

114 Rešetar Milan, *Divačka numizmatika I.* (dalje: *Dubrovačka numizmatika ...*), S. Karlovci 1924. 71.

115 Isto, 75-76, 161, 167.

1. Srebro pliko

Iako su mišljenja o "plikom srebru" odavno podijeljena prevladava stanovište da se izraz pliko odnosi na pitanje kakvoće srebra. To je srebro koje se poslije taljenja, prilično očišćeno, kao talog nalazi u formi pogače.¹¹⁶ U ovom depozitu ono je ulagano u komadima i data je njegova težina. Ulaganje srebra plika izvršeno je u tri navrata tokom 1406.-1407.g., u prvom 10. komada (10 l, 10 u, 3 a), drugom 69. komada (55 l), i u trećem ulaganju 6. komada (11 l, 8 u). Prvo ulaganje odgovaralo bi težini od 3,56 kg, drugo 18 kg a treće 3,8 kg. Ukupno je uloženo 85 komada (77 l, 6 u, 3 a), kojima bi odgovarala težina od oko 25,4 kg. Odjednom, u šestom izuzimanju, 15.3. 1411.g., izuzeta je sva količina srebra.¹¹⁷

Prilikom izuzimanja srebro pliko je navedeno zbirno, i brojem komada i težinom, pa se može reći da se u sva tri slučaja ulaganja radilo o srebru iste kvalitete, samo različite težine.¹¹⁸ Težina srebra plika u odnosu na broj komada pokazuje da su ti komadi imali različitu težinu.¹¹⁹ Različite prosječne težine komada ne ukazuju na njihovo izljevanje putem nekih posebnih mjernih kalupa. Sve to učvršćivalo bi činjenicu da je srebro pliko u okviru ovog depozita bilo imobilno, tj. Dubrovčani nisu mogli njime raspolagati dok je ono stajalo u depozitu.¹²⁰

Srebro pliko iz ovog depozita najvjerovatnije potiče iz srpskih i bosanskih rudnika. Sandalj Hranić na svojim posjedima nije imao rudnike srebra i do ovog dragocjenog metala najvećim dijelom je mogao doći preko carina. Pored Olova i Drijeva u kojima je učestvovao kao zakupnik carine, promet srebrom je kontrolirao i putem carina u unutrašnjosti svoga posjeda preko kojeg su prolazile značajne prometnice prema bogatim rudonosnim područjima Srbije i Bosne. Iako je vremenska distanca ova tri uloga srebra plika prilično bliska, bilo bi nezahvalno upuštati se u pretpostavke o prilivu srebra u Sandaljeve ruke. Da je taj priliv velik i da pokazuje carinu kao jedan od značajnih izvora ekonomske osnove posjeda bez rudnika srebra ali s važnim komunikacijama preko kojih se promet srebrom odvija, u to nema sumnje. Za cijenu srebra plika hronološki najbliži podatak je iz 1413.g., kada se litra srebra računa vrijednošću od 8 dukata.¹²¹ Po toj sumnjivoj cijeni ovih 77,5 litara srebra imali bi vrijednost od 620 dukata.

116 Vidi pregled mišljenja o "plikom srebru" u, Kovačević Desanka, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, (dalje: *Trgovina ...*), Sarajevo 1961, 168-169, nap. 8.

117 Vidi Prilog I. i II.

118 SSPP I/1, 348.

119 Nije završen podatak o težini pojedinačnog komada. Prosječne težine tih komada bi bile, u prvom ulaganju oko 356 grama, drugom 261 gram i u trećem 637 grama.

120 Suprotna mogućnost je malo vjerovatna, jer ukoliko bi se iz depozita neka količina uzimala, morao bi se i broj komada i ukupna težina poklopiti pri vraćanju u depozit. Jednostavnije rečeno, pozajmljene komade bi trebali izradivati da bi imali isto stanje pri njihovom vraćanju.

121 Tako "sračuna" Pribislav Pohvalić pri ulaganju imovine Sandalja Hranića u njegovom kasnijem posebnom depozitu od 30.10. 1413.g., SSPP I/1, 360. U nastalom sporu oko novčane vrijednosti "fina srebra" Vukašinovog depozita navodi se da je njegova cijena 1375.g. bila 7,5 dukata po litru, Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 154, 158. Za cijenu srebra uporedi, Kovačević D., *Trgovina ...*, 169.

2. Dragocjenosti¹²²

Ova grupa ima 25 stavki sa 76 predmeta, ukupne težine 221 l, 9 u, 3 a, koja bi odgovarala težini od 72,7 kg.¹²³

Od posuda uložene su plitke zdjele, bokali, različite veličine, krigle sa i bez poklopaca, možuli, kondjer, kupe, kotao, žlice, te ladice različite veličine, ukupno 16 stavki sa 63 predmeta i oko 48 kg težine. Većom težinom ističu se bokali i kondjer. Tri bokala i kondjerski su preko 10 kg, tj. čine petinu ukupne težine posuda.

Ukrasnim i odjevnim predmetima pripadaju pojasevi, srebrni i biserni lav, te brokete.¹²⁴ U 6. stavki ima 10 predmeta, teških oko 15,6 kg. Pojasevi su najteži. Jedan pojas sa pozlaćenom verigom težak je skoro kao preostala četiri pojasa. Težinom od 7,48 kg jedan je od najtežih pojaseva koji se uopšte spominju.¹²⁵ Interesantan je način kako se u posebnoj stavci prikazuju preostala četiri pojasa. Kod njihovog ulaganja navode se: "... pojasi uznositi pozlakljeni dva a druga dva niska od kjeh dva na velutu a jedan na črljeni koži a jedan na svjelni tkanici a jes u nih dva deseti i tri litre ...".¹²⁶ Zahvaljujući izuzimanjima kojima su pojasevi razdvajani i time posebno opisivani možemo rekonstruirati njihov pojedinačan opis i djelimično težinu. Ulaagači su uložili sljedeća četiri pojasa: uznositi srebren pozlaćen na crvenoj koži, uznositi pozlaćeni na baršunu (velutu), nizak srebren pozlaćen na crvenoj svilenoj tkanini, te nizak na baršunu (velutu).¹²⁷

Ikonice čine dvije stavke, ukupne težine oko 1,8 kg. Konjska oprema iscrpno ga opisa teži 7,8 kg.

U opisu dragocjenosti vidljivo je da je više vrsta materijala upotrebljeno za njihovu izradu. Pored srebra i pozlate, pominje se koža, razne vrste bisera, crvena svilena tkanina, baršun i željezo. U ukupnoj težini prema opisu dragocjenosti najviše je zastupljeno srebro. Za jedan bokal i jednu veliku čašu spominje se da imaju "zlamenje" Sandalja Hranića. Najvjerovatnije se radi o njegovom grbu prikazanom na njima. Za jednu ikonicu se kaže da je s grbom napuljske vlastele, "... zlamenjem od plemenitjeh od zamorija ...".¹²⁸ Težinom i opisom pojasevi upućuju na poznate i "teške" bosanske pojaseve.

Teško bi se moglo šta pretpostavljati o porijeklu ovih dragocjenosti u rukama ulagača, kao i šta je kome od njih pripadalo. Ulaagači su po svome porijeklu i stečenom ugledu bili najmućniji predstavnici svoga društva. Njihov status im je omogućavao da prate onovremena kretanja i uživaju u raskošnom životu. Ono što je uloženo sasvim sigurno nisu sve dragocjenosti koje posjeduju. Ankina bojazan za

122 Predstavi dragocijenosti iz ovog depozita koju nudi E. Lilek ne bi se moglo mnogo šta pridodati, Lilek E. *Ričnica porodice Hranića*... 10:21, 24-25.

123 Vidi Prilog VI: *Pregled dragocijenosti*.

124 Prema opisu i težini broketa (zlatni i srebrni predmeti sa biserima i safinima, jedna broketa teži 4 u, 4 a, tj. 109 grama, a druge dvije teže po 54,6 grama), teško bi se moglo reći da su vrsta posuda, gdje ih svrstavaju neki autori, Lilek E. *Ričnica porodice Hranića*... 13; Anđelić P. *Doba srednjovjekovne*... 533. Prije će biti da se radi o nakitu: lat bochetta = fibula, kopča. *Lexicon latinatis medievaei Iugoslaviae*, A dio, Zagreb 1969.g., 124.

125 Uporedi: Kovačević-Kojić Desanka, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 1978, 308-309; Šunjić M. *Bosnia i Venecija*... 327-328.

126 *SSPP I/1*, 334.

127 Uporedi njihov opis pri izuzimanjima, te ulaganju u depozit banice Anke i Katarine 1413.g., Isto, 341, 344 i 356.

128 Isto, 335.

ostatak depozita aprila 1412.g., u kojem su preostale skoro isključivo dragocjenosti, ukazuje na njen interes za njegovu sudbinu. Ipak, podjela tog ostatka ne pokazuje u dobroj mjeri šta je čije jer je vjerovatno plod određenog dogovora među ulagačima. Prije bi se moglo pretpostaviti da je ono što je Sandalj dobio sigurno bilo njegovo i prije ovog depozita.

Pogledajmo malo težinu pojedinih predmeta. Dvanaest stavki čine po jedan predmet i njihova težina je jasna.¹²⁹ Za preostale predmete teže je procjenjivati pojedinačno koliko je koji težak, naročito ako izuzimanjima nisu razdvajani. Za njih se može izračunati prosječna težina. Sedam stavki predstavlja više različitih predmeta predstavljenih jednom težinom.¹³⁰ U preostalih šest stavki predstavljeni su isti predmeti u većem broju.¹³¹ Plitice (zdjele) su prosječno teške po 1,5 kg, čaše pozlaćene okrugle po 686 grama, "bijeli možulovi" po 148 grama, kupe po 533 grama, žlice 53,2 grama, brokete po 63,5 grama.

3. Novac

Novac je ulagan u sedam navrata, tj. pri svakom ulaganju u okviru ovog depozita. Vrste uloženog novca i njegovi iznosi u pojedinim ulaganjima su različiti. Ulagani su dukati, dubrovački i kotorski dinari, mezalin i aspre, tj. mletački, dubrovački, kotorski i osmanski novac. Najveći iznos uložen je u šestom ulaganju, 10.1. 1409.g.¹³² Kako tokom prvih sedam ulaganja nije vršeno i izuzimanje novca pregled ukupnih ulaganja predstavlja i stanje najvećeg iznosa novca u depozitu. To je petogodišnji priliv, u dukatima izražen od preko 14.000 dukata. Dizanje novca izvršeno je u tri navrata tokom 1410. i 1411.g. Time je sav novac izuzet iz depozita prije njegovog konačnog zatvaranja.

Kroz osam stavki pratimo četiri vrste novca. Dukati predstavljaju mletačke zlatne dukate koji kolaju na istočnoj jadranskoj obali kao najstabilnija valuta.¹³³ Od sedam ulaganja u šest uloga nalazili su se dukati što upućuje na pretpostavku redovnog priliva dukata u ruke ulagača. Ukupno je uloženo 8.954 dukata.

Dubrovački novac u ulaganjima se pojavljuje četiri puta. To su dinari i poludinari (mezalin), srebreni novac. Oni su izraženi perperom kao računskom mjerom. Perpera je sadržavala 12 dinara. Dubrovački dinari nisu iskazivani drugačijim paritetom u odnosu prema mletačkom dukatu pa se njihov paritet može uzimati prema uobičajenom odnosu tri perpera u jedan dukat. U ukupnom iznosu deponiranog novca bilo je 11.722 perpera i 1. dinar, tj. 140.665 dubrovačkih dinara, što je ogroman broj novčića iz dubrovačke kovnice na jednom mjestu.¹³⁴ Razlikovanje

129 Vidi Prilog I. (Stavke pod rednim brojevima 3,11,14,16,18,19,20,21,22,24,27 i 28).

130 Isto, (Stavke po rednim brojevima 4,6,7,9,10,12 i 17).

131 Isto, (Stavke pod rednim brojevima 2,5,8,13,15 i 23).

132 Vidi Prilog VII. Pregled kretanja novca u depozitu.

133 O mletačkom dukatu, Rešetar M., *Dubrovačka numizmatika* ..., 472-474; Šunjić Marko, *Mjere, novac, zarade i cijene na dalmatinsko-bosanskom području (XIV. i XV. st.) - I dio*. Radovi Hrvatskog društva za znanost i umjetnost IV, Sarajevo, (1996), (37-74), 41-44.

134 O dubrovačkom dinaru, Rešetar M., *Dubrovačka numizmatika* ..., 35-37, 53-54, 332-335, 403-404.

dobrih i "zlijeh" (22 perpera, tj. 264 dinara) dubrovačkih dinara ukazuje na oštećenu vrijednost posljednjih, kao i na njihovo razvrstavanje u okviru postupka registriranja sadržaja depozita.¹³⁵ Ulagači su na razne načine mogli da dodu do dubrovačkih dinara koji su uz mletački dukat činili osnovu monetarnog sistema dubrovačkog zaleda. Pored carina i trgovine treba istaći i dohotke od mogoriša, kuće i imanja na području Dubrovnika od kojih Sandalj ostvaruje prihode u ovom periodu.

Kotorski srebrni dinari izraženi kotorskom perperom ulagani su u prvom i sedmom ulaganju, a dignuti u sedmom izuzimanju. Kotorski dinari nisu izraženi drugačijim paritetom u odnosu na ostale vrste novca, prije svega u odnosu na dubrovačke dinare, pa se njihovo preračunavanje može vršiti prema uobičajenom paritetu, koji predstavlja jednak odnos prema dubrovačkom dinaru. Njihov priliv u depozit nije konstantan niti velik (ukupno 1005 perpera i 11 dinara, tj. 3.026 kotorskih dinara).¹³⁶

Aspre, srebrni osmanski novac, pojavljuju se u trećem, četvrtom i šestom ulaganju 1407.-1409.g. Osim brojem (ukupno 34.024) izražene su i težinom (ukupno 117 l, lu, 3a), a kod šestog ulaganja na interesantan način - dubrovačkom perperom kao računskom mjerom i težinom "... *aspri turčejeh u dva sakulja perper tisukju a jest u tjeħ asprih na potegu četiri deset litr i devet unač ...*".¹³⁷ Kako se i kod izuzimanja marta 1410.g. prikazane posebno, navođenjem svakog iznosa i težine uloga, a ne zbirno, to ukazuje na njihovu vrijednosnu nestabilnost. Još veći prilog tome je da se pri tom napušta prikazivanje trećeg uloga aspri putem dubrovačke obračunske mjere tj. perpere, nego se pojavljuje broj aspri i težina, "... *u dva sakulja aspri dva na desete tisuć aspri a potezaju četiri deseti litar i devet unač ...*".¹³⁸ Dakle, već marta 1410.g. odnos dubrovačkog dinara i aspre, pokazuje slabljenje vrijednosti aspre. Pitanje porijekla aspri u porodici Kosača nije poznato. Nisu zasvjedočene trgovinske veze na kojima bi se temeljila osnova njihovog stjecanja u rukama Sandalja Hranića. I povlačenje svih aspri odjednom iz depozita u vrlo interesantno vrijeme, dva dana poslije Sandaljeve izjave banici Anki kojom se pokazuje njegov trenutačno slabiji položaj, ukazuje prije na političku pozadinu njihovog prisustva u rukama Sandalja Hranića nego na stjecanje putem trgovačkog prometa.

Stanje i kretanje novca u ovom depozitu može se približiti kretanju monetarnog sistema, ali i svojim pokazateljima biti njegov odraz. Mletački dukat je najstabilnija valuta. Prema njemu se ravna dubrovački dinar s omjerom 1 dukat = 3 perpera. Kako se i kotorski dinar nalazi u istom odnosu naspram dukata, a nije drugačije prikazivan ili "potezan" može se reći da su dubrovački i kotorski dinari smatrani novcem iste vrijednosti.

135 O meزالinu, poludinaru, Isto, 404-407.

136 O aktivnostima Sandalja Hranića u Kotoru, Stjepčević Lazar-Kovijanić Risto, *Hranići-Kosače u kotorskim spomenicima*, Istorijski časopis 5, Beograd 1955, (311-321), 311-314.

137 Tako je broj aspri prikazan u šestom listu, gdje se njihov ulog registrira, *SSPP III*, 346.

138 Nije sačuvana priznanica o izuzimanju 6.3. 1410.g. U otpisivanju šestog lista, 15.3. 1411.g. spominje se to izuzimanje, Isto, 348.

S druge strane odnos prema asprama pokazuje njihovu nestabilnost. One se osim broja daju i težinom. Prvi ulog od 13.460 ima težinu od 46 l, 7 u, 3 a, tj. 15.290 grama. Prosječna težina aspre tada je 1,136 grama. U drugom ulogu 8.564 aspre teže 29 l, 9 u, tj. 9.756 grama, a prosječna težina aspre je 1,139 grama. U trećem ulogu 12.000 aspri teži 40 l, 9 u, tj. 13.356 grama, a prosječna težina aspre je 1,113 grama. Dakle, u drugom ulogu prosječna težina aspre pokazuje rast njene prosječne težine za 0,003 grama u odnosu na prvo ulaganje. U trećem ulogu prosječna težina aspre pokazuje smanjenje njene težine u odnosu na prvo ulaganje u prosjeku za 0,023 grama, a u odnosu na drugo ulaganje u prosjeku za 0,026 grama. Pad prosječne težine aspre između drugog i trećeg ulaganja na 12.000 aspri je 312 grama, odnosno 274 aspre prosječne težine 1,139 grama iz drugog ulaganja aspri. Pad vrijednosti aspre prati se i 1413.g. kada ih u posebnom depozitu Sandalja Hranića "..." *Pribisav sračuna ... po četiri deset za dukat ...*.¹³⁹ U isto vrijeme 36 dubrovačkih dinara računa se u dukat.¹⁴⁰ Šta se to onda dešavalo sa prikazivanjem aspri pri trećem ulaganju kada su one date u svome opisu dubrovačkom obračunskom mjerom - perperom. Tada je 1.000 perpera bila oznaka za 12.000 aspri. To bi podrazumjevalo da su dubrovački dinar i aspra tada jednaki, tj. da je težina dubrovačkog dinara tada prosječno 1,113 grama. Ta mogućnost je otvoreno pitanje, naročito kada po primjeru iz 1413.g. može da bude i stav ulagača koji se provukao kroz depozitnu proceduru.¹⁴¹ Činjenica da se ovakav paritet ne spominje pri njihovom izuzimanju pokazuje da odnos dinar = aspra nije prihvatljiv. Po svemu sudeći već 1410. odnos aspre i dinara u kontekstu je pariteta koji smo po Pribislavljevom računu pratili 1413.g.¹⁴²

Ona vrsta novca koja odskaje od uobičajenog pariteta nije bila ni mobilna u rukama Dubrovčana i imala je isti položaj u dubrovačkoj riznici kao i srebro pliko nejednakih komada ili dragocjenosti čije bi se trajno udaljšavanje primjećivalo. Takav slučaj je i sa asprama. One brojem i težinom moraju uvijek biti spremne na dolazak ulagača. Naprotiv, mletački dukati, dubrovački i kotorski dinari bili su Dubrovčanima na raspolaganju. Njihov stabilan kurs omogućavao je njihovo korištenje i vraćanje u depozit prema potrebi.¹⁴³

139 Isto, 360.

140 Tada Pribislav Pohvalić "sračuna" dinara dubrovačkih 1.100 perpera, po tri perpera u dukat, što "... prima tri sta i šest deset i šest dukat i dva deseti i četir dinare ...". Isto. Ako podjelimo 1.100 perpera sa 3 dobijamo 366 dukata i 2 perpera ostatka. Ova dva perpera ovdje su prikazani kao 24 dinara. Dakle, Pribislav dubrovački dinar računa po stabilnom kursu 1 dukat = 3 perpera = 36 dinara, odnosno 1 perpera = 12 dinara. Po ovom paritetu je 1 dinar = 1,1 aspra, a 1 perper (12 dinara) = 13,2 aspre.

141 Od 1337. kada teži 1,951 gram, dubrovački dinar je dalje gubio na težini. 1383. opada na 1,366 grama a 1421.g. teži 1,241 gram, Rešetar M., *Dubrovačka numizmatika ...*, 388-389.

142 Interesantno bi bilo uzeti u obzir i pretpostavku o idealnom iznosu izuzimanja od 6.3. 1410.g. Tada je izuzeto ukupno svih 34.024 aspri i 1.150 dukata. Ako bi smo omjer od 40 aspri za 1dukat iz 1413.g. prenijeli u ovo doba imali bi iznos od 850 dukata (34.024:40) i 1.150 dukata, tj. izuzimanje u vrijednosti od 2.000 dukata. Nije li koincidencija prevelika da bi omjer iz 1413. vrijedio već 1410.g., barem u onoj mjeri koja je ulagaču bila potrebna u cifri od 2.000 dukata, odnosno 80.000 aspri.

143 Primjeri korištenja depozita kralja Vukašina dati su u, Ćirković S., *Poklad kralja Vukašina ...*, 156, nap. 12. Da je novac iz depozita i kasnije korišten za razne potrebne transakcije upućuje i primjer iz 1429.g., kada Senat dozvoljava Knezu i Malom vijeću, zbog jedne hitne isplate, da se za novac snalaze "kako iz depozita, tako i od bilo kuda im se bude činilo", Krekić B., *Dva priloga ...*, 136.

4. Povelje, zapisi i knjige

U prvom ulaganju iz 1406.g. u depozit su uloženi jedan "kofanc" te dvije "škatole" u kojima su se nalazile povelje, zapisi i knjige. Po mišljenju ulagača dragocjeni pisani materijal imao je takvu važnost da je dobio ravnopravan tretman zaštite kao novac, srebro i dragocjenosti. Već naredne godine izuzet je sanduk (kofanc) sa svojom sadržinom. Preostale dvije "kutije" (škatole) izuzete su tek u osmom izuzimanju, prilikom zatvaranja depozita. U podjeli ostatka depozita koja je tada uslijedila nije poznato kome su one pripale.

Zasigurno su sva tri ulagača bili pismeni. Banica sa jedne te Sandalj sa druge strane imali su posjede i trebalo im je različitih zapisa kojima su svoje pravo na njih temeljili. Knjige su spomenute pri ulaganju među poveljama i zapisima. Već kod izuzimanja ovih sanduka one se ne spominju. Ako ih je i bilo one su najvjerovatnije vjerske sadržine. U cjelini ne možemo znati o kakvim knjigama, poveljama i zapisima se radi. Tek izuzimanje jednog dijela već 1407. a ostatka tek 1413.g. govori u prilog aktualne potrebe prve stavke, sanduka sa poveljama i zapisima, dok je druga stavka, škatole, mogla još da "leži" i bez obzira na njenu važnost u okviru depozita time nije bila aktuelna. Na nešto manju važnost škatola upućuje i činjenica da one nisu izuzimane neposredno iza krize među ulagačima marta 1410.g., nego tek kod zatvaranja depozita. Ostavljanje zapisa, povelja i knjiga u depozit odražava njihov značaj i važnost za ulagače, te razvijeno shvatanje značaja pravne snage pisanog dokumentu u zaleđu i potrebe za visokim stepenom njihove zaštite.

ZAKLJUČAK

Poslovno trojstvo koje učestvuje u okviru državnog depozita u Dubrovniku dio je dvaju najjačih feudalnih porodica dubrovačkog zaleda u početku XV. stoljeća: Hrvatinića i Hranića-Kosača. Pod okriljem Ladislava Napuljskog, šira politička platforma na istočnoj jadranskoj obali, približena savezom Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića i dodatno učvršćena bračnim vezama, produžena je putem zajedničke rabe na ustupljenom mirazu - Ostrovici i Skradinu -, te u okviru depozita u Dubrovniku.

Depozit Sandalja Hranića, banice Anke Vukčić i Katarine Vuković pod pokroviteljstvom dubrovačke države, zatvorena je poslovna cjelina koja se prati u razdoblju od 1406. do 1413.g. Promjena u vanjskopolićkom okviru dvaju moćnika, Hrvoja i Sandalja izazvana Hrvojevim prelaskom na stranu Žigmunda Luksemburškog, nepovoljno se odrazila na stanje u Sandaljevoj porodici a time i na poslovno trojstvo u okviru depozita. Dublji jaz uzrokovan pitanjem Ostrovice i Skradina odrazio se na budućnost braka Sandalja i Katarine i zajedničkog poslovanja. Ključno pitanje odnosa ulagača u depozitu izbija na scenu kao posljedica stanja u porodici pa čitava afera za uzrok nije imala depozit.

Sukob oko likvidacije uložene imovine u Dubrovniku i Veneciji samo je pokušaj ulagača da što bolje iskoriste faktično stanje - raspad braka Sandalja i Katarine. U okviru tog spora prepoznaju se stavovi Venecije i Dubrovnika koji se ne žele miješati u odnose među ulagačima. Naprotiv, zaštitu ugleda nalaze u očuvanju modernih bankarskih poslovanja - ulaganja novca na dobit i državnog depozita, kao javnopravnih institucija svoje ekonomske politike. Ulagачi stoga, bez obzira na međusobne odnose, mogu samo u duhu propisane poslovnosti likvidirati svoja ulaganja.

U historiografiji problematika državnog depozita nije definisana. Depozit predstavlja najveći stupanj zaštite imovine u Dubrovniku. U njemu se država pojavljuje kao pokrovitelj i poslovna strana, a kao ulagači privatna lica. On je institucionaliziran i ukorijenjen u dubrovačkoj ekonomskoj politici. Sprovodi se po utvrđenim normama koje se upravo na primjeru zajedničkog depozita Sandalja, banice Anke i Katarine mogu smatrati usavršenim. Depozitna procedura predstavlja kodirani hod poslovanja kojim se obezbjeđuje zaštita interesa poslovnim stranama. Depozit se otvara i razvojnno održava uz uobičajene kontakte na najvišem nivou među partnerima. Konkretnije, aktivnosti ulaganja i izuzimanja odvijaju se u okviru ćirilske kancelarije u Dubrovniku. Zastupnici ulagača i čuvara depozita nizom aktivnosti operacionaliziraju depozit. češće poslovne transakcije koje utiču na izmjenju stanja u depozitu ukazuju i na određene aktivnosti u taboru ulagača u zaledu, koje zastupniku omogućuju javnopravno predstavljanje u Dubrovniku.

Osnovni dokument o depozitu je "list". U njemu su sadržani svi elementi poslovnog formulara neophodnog za pravosnažnost poslovanja. Prateće aktivnosti oko izrade listova (otpisi, registriranje izuzimanja, prenošenje sadržaja i dodatnih ulaganja u nove dokumente) ukazuju na razvijenu i uhodanu administrativnu praksu modernog bankarstva u Dubrovniku. U likvidaciji depozita ulagači su osjetili precizno formulisane norme ponašanja o uslovima depozita. Poštivanjem tih normi porodično "jedinstvo" ulagača samo je kroz dogovoreno - *poslovno jedinstvo* - moglo izvršiti podizanje imovine.

Zahvaljujući depozitnoj proceduri kretanje sadržaja u depozitu može se pratiti u svakom trenutku, čime se sadržaj depozita u potpunosti otvara pred istraživača.

U okviru državnog depozita nije postojala nikakva depozitna pristojba, naknada koju bi ulagači davali čuvaru depozita za čuvanje imovine. Za Dubrovčane ovo je poslovanje ekonomsko-politička strategija kojom se uvećava opstojnost političkog prestiža u zaledu, polazište za stabilnije dobrosusjedske odnose i izvor mobilnih sredstava za vlastite potrebe. Kod većine poznatih ulagača imovine iz zaleda depozit je shvaćen u svom pojavnom obliku kao povremeno sklanjanje imovine na sigurnije mjesto. Za Sandalja Hranića depozit je dugoročnije opredjeljenje. Čestim deponiranjem i izuzimanjima u skoro tri decenije, on je tu klasičnu formu zaštite imovine pretvorio u štednju.

Iako su proceduralno ulagači u okviru zajedničkog depozita imali ravnopravan status, faktično stanje pokazuje da su o depozitu odlučivali Anka i Sandalj. Iz ovog depozita Sandalj je izvukao korisne pouke. Do kraja života, povremeno i sa suprugom Jelenom, ostao je u ovom poslovanju, ali s osiguranom inicijativom odlučivanja.

Prilog I. Pregled ulaganja u depozit.

(A - STAVKE, B - OPIS SADRŽAJA, C - BROJ KOMADA, D - TEŽINA (IZNOS))

1. ulaganje 4.5. 1406.g. (SSPP I/I, 333-336)

A	B	C	D
1	SREBRO pliko	10	10 l, 10 u, 3 a 3.566 grama
2	PLITIC srebrnih razbijenih nepozlaćenih (zdjele)	7	32 l, 3 u 10.576
3	BAČIL bijel sa znamenjem vojvodinim (bokal)	1	4 l, 1 u 1.339
4	ČAŠE velika sa znamenjem Sandaljevim male bijele	1 4	sve čaše 7 l, 9 u 2.541
5	ČAŠE srebrne pozlaćene okrugle jedna u drugu	8	16 l, 9 u 5.493
6	LADICE velike mala pozlaćena	2 1	sve ladice 9 l, 4 u 3.060
7	LADICE velika male bijele	1 2	sve ladice 3 l, 2 u, 2 a 1.047
8	MOŽULOV bijelih	9	4 l, 1 u 1.339
9	KRUGLE sa pokrivačima pozlaćene bijele	2 2	sve krugle 11 l, 11 u 3.908
10	KRUGLE bez pokrivača pozlaćena bijela nedovršena mala	1 1 1	sve krugle 5 l 1.640
11	MOŽUL velik pozlaćen	1	2 l, 8 u 874
12	BOKARI sa pokrivačima bijela pozlaćen	2 1	svi bokari 19 l, 11 u 6.531
13	KUPE na stlpjeh (nožicama, postoljem)	3	4 l, 10 u, 3 a 1.598
14	KONDJER s pokrivačem i povrazom kožnim (vrč)	1	11 l, 3 u 3.689
15	OŽIC (žlice)	10	1 l, 7 u, 3 a 532
16	POJAS veriga pozlaćena	1	22 l, 10 u 7.488
17	POJAS uznositi pozlaćeni niska	2 2	svi pojasevi 23 l 7.542
18	NAPRAVA KONJSKA uzde, prsine i pohvi kožne sa srebrom pozlaćeno, žvalo gvozdeno, na glavje trak svilen s putc... bisernim drobnim	1	23 l, 9 u 7.788
19	LAV srebrn pozlaćen	1	11 u, 3 a 314
20	KUPA od aspri okovana s ustni i s nogami srebrni pozlaćeni	1	3 l, 6 u, 5 a 1.170
21	IKONICA srebrna na stpu s znamenjem od plemenitih od zamorija (na postolju)	1	2 l 656
22	BROKETA zlatna s 1 balasom velikim i s 3 balase male i s 3 safini i s 6 zrna bisera velikog i 3 zrna maloga	1	4 u, 4 a 127
23	BROKETE srebrne s 4 kameni kljeni i s 6 grane okrugle srebrne na svakoj	2	4 u, 4 a 127
24	LAV od bisera	1	2 u, 2 a 63,5
25	KOFANC u njem povelje i zapisi i knjige	1
26	ŠKATOLE s poveljama i knjigami	2
27	KUTAL s ručicom srebrnom pozlaćenom na stpu i s pokrivačem	1	8 l, 1 u 2.650
28	IKONICA zlatna s obrazom gospode pričiste i s mnogim drugim obrazi i s 7 balas i s 6 balasinov i s 9 žmiraldov i s 26 zrn bisera	1	1 l, 11 u, 1 a 633
29	DUKATI zlatni		700 dukata
30	DINARI dubrovački dobri		1.73 l perper
31	DINARI dubrovački zli		22 perpera
32	DINARI kotorski		89 perpera
33	MEZALINA		6 perpera

2. ulaganje 20.12. 1406.g. (SSPP I/1, 338)

A	B	C	D
1	SREBRO pliko	69 komada	55 l / 18.036 grama/
2	DUKATI zlatni		2.640 dukata

3. ulaganje 9.1. 1407.g. (SSPP I/1, 339-340)

A	B	C	D
1	SREBRO pliko	6 komada	11 l, 8 u / 3.826 gr./
2	ASPRI	13.460 aspri	46 l, 7 u, 3 a /15.290 grama/
3	DUKATI srebrni		260 dukata

4. ulaganje 15.3. 1407.g. (SSPP I/1, 341-342)

A	B	C	D
1	ASPRI	8.564 aspre	29 l, 9 u /9.756 gr./

5. ulaganje 5.1. 1408.g. (SSPP I/1, 344-345)

A	B	C	D
1	DUKATI zlatni		1.650 dukata
2	DINARI dubrovački		4.050 perpera

6. ulaganje 10.1. 1409.g. (SSPP I/1, 345-346)

A	B	C	D
1	DUKATI zlatni		3.000 dukata
2	DINARI dubrovački		3.000 perpera
3	ASPRI	1.000 perpera tj. 12.000 aspri	40 l, 9 u /13.363 gramna/

7. ulaganje 16.1. 1410.g. (SSPP I/1, 347)

A	B	C	D
1	DUKATI zlatni		714 dukata
2	DINARI dubrovački		2.941 perper i 1 dinar
3	DINARI kotorski		916 perpera i 11 dinara

Prilog II. Izuzimanja iz depozita.

1. izuzimanje 9.1. 1407.g. (SSPP I/1, 337)

A	B	C	D
1	PLITIC bijelih razbijenih	7	32 l, 3 u
2	KOTAO s ručicom srebrnom pozlaćenom na stlpu i s pokrivačem	1	8 l, 1 u

2. izuzimanje 15.3. 1407.g. (SSPP I/1, 341-342)

A	B	C	D
1	POJAS na velutu nizak uznositi	1 1	oba pojasa 8 l, 1 u, 1 a

3. izuzimanje 24.4. 1407.g. (SSPP I/1, 342-343)

A	B	C	D
1	KOFANC s poveljama i zapisi	1

4. izuzimanje 10.1. 1409.g. (SSPP I/1, 344)

A	B	C	D
1	POJAS srebrnen pozlaćen nizak na svioni tkanic	1	3 l, 4 u

5. izuzimanje 6.3. 14010.g. (SSPP I/1, 348)

A	B	C	D
1	ASPRE	13.450 8.564 12.000	46 l, 7 u, 3 a 29 l, 9 u 40 l, 9 u
2	DUKATI zlatni		1.150 dukata

6. izuzimanje 15.3. 1411.g. (SSPP I/1, 348)

A	B	C	D
1	DUKATI zlatni		6.814 dukata
2	SREBRO pliko u komadima	85	77 l, 6 u, 3 a

7. izuzimanje 26.6. 1411.g. (SSPP I/1, 351-352)

A	B	C	D
1	KRUGLE bez pokrivača pozlaćena	1	sve krugle
	bijela	1	
	nedovršena	1	51
2	OŽIC	10	11, 7 u, 3 a
3	DINARA dubrovačkih		11.722 perpera i 11 dinara
4	DINARA dubrovačkih zlih		22 perpera
5	MEZALINA		6 perpera
6	DINARA kotorskih		1.005 perpera i 11 dinara
7	DUKATI zlatni		1.000 dukata

8. izuzimanje 23.1. 1413.g. (SSPP I/1, 354)

Tada je izuzet ostatak depozita. Pri tom nije ništa pojedinačno navodeno niti ukupna težina koja se podiže.

Prilog III. Ostatak depozita.

Rekonstrukcija osmog izuzimanja od 23.I. 1413.g.

A	B	C	D
1	BAČIL bijel sa znamenjem vojvodinim	1	4 l, 1 u
2	ČAŠE velika sa znamenjem Sandaljevim male bijele	1 4	sve čaše 7 l, 9 u
3	ČAŠE srebrne pozlaćene okrugle jedna u drugu	8	16 l, 9 u
4	LADICE velike mala pozlaćena	2 1	sve ladice 9 l, 4 u
5	LADICA velika male bijele	1 2	sve ladice 3 l, 2 u, 2 a
6	MOŽULOV bijelih	9	4 l, 1 u
7	KRUGLE sa pokrivačima pozlaćene bijele	2 2	sve krugle 11 l, 11 u
8	MOŽUL velik pozlaćen	1	2 l, 8 u
9	BOKARI s pokrivačima bijela pozlaćen	2 1	svi bokari 19 l, 11 u
10	KUPE na stlpjeh	3	4 l, 10 u, 3 a
11	KONDJER s pokrivačem i s povrazom kožnim	1	11 l, 3 u
12	POJAS veriga pozlaćena	1	22 l, 10 u
13	POJAS uznositi na crvenoj koži srebren pozlaćen	1	11 l, 6 u, 5 a
14	NAPRAVA KONJSKA uzde, prsine i pohvi kožne srebrom pozlaćeno, žvalo gvozdeno, na glavje trak svilen s putc ... bisernim drobnim	1	23 l, 9 u
15	LAV srebren pozlaćen	1	11 u, 3 a

16	KUPA od aspri okovana s ustni i s nogami srebrni pozlaćeni	1	3 l, 6 u, 5 a
17	IKONICA srebrna na stlpu s znamenjem od plemenitih od zamorija	1	2 l
18	BROKETA zlatna s 1 balasom velikim i s 3 balase male i s 3 safini i s 6 zrna bisera velikog i 3 zrna maloga	1	4 u, 4 a
19	BROKETE srebrne s 4 kameni ckleni i s 6 grane okrugle srebrne na svakoj	2	4 u, 4 a
20	LAV od bisera	1	2 u, 2 a
21	IKONICA zlatna s obrazom gospode pričiste i s mnogim drugim obrazi i s 7 balas i s 6 balasinov i s 9 žmiraldov i s 26 zrn bisera	1	1 l, 1 l u, 1 a
	UKUPNO :	52	163 l, 4 u, 5 a

22	ŠKATOLE sa poveljama i zapisima	2
----	---------------------------------	---	-------

Prilog IV. Novi depoziti Sandalja, Anke i Katarine.

1. DEPOZIT BANICE ANKE I KATARINE

1. ulaganje 24.1. 1413.g. (SSPP I/1, 355-357).

A	B	C	D
1	POJAS veriga pozlaćena srebrna	1	- 22 l, 10 u
2	POJAS uznositi na črljenoj koži srebrn pozlaćen	1	11 l, 10 u
3	KRUGLE s pokrivačima - bijele srebrne	2	
	- pozlaćene srebrne	2	* 11 l, 9 u
4	ČAŠE srebrne okrugle pozlaćene	8	- 16 l, 9 u
5	ČAŠA - velika bijela srebrna s znamenjem Sandalja	1	sve čaše
	- čašice male bijele	4	- 7 l, 9 u
6	BAČIL srebrn s znamenjem vojvode Sandalja	1	- 4 l, 1 u
7	LADICA - velika	1	sve ladice
	- male pozlaćene	2	4 l, 6 u
8	LADICA - velika bijela	1	sve ladice
	- mala bijela	1	2 l, 10 u
9	MOŽULOV srebrnih malih	9	- 4 l, 1 u
10	BOKAR pozlaćen s pokrivačem	1	oba predmeta
	MOŽUL s pokrivačem srebrn	1	5 l, 2 u
11	KUPE srebrne na stlpjeh	3	* 4 l, 10 u
12	KUPA od aspri s ustni i s nogami srebrnimi pozlaćeni	1	* 3 l, 6 u
13	IKONICA srebrna od plemenitih od zamorija	1	- 2 l
14	BOKETE srebrne s kameni 4 cklenimi	2	- 4 u, 4 a
15	LAV od bisera	1	* 3 u

2. DEPOZIT SANDALJA HRANIĆA

1. ulaganje 24.1. 1413.g. (SSPP I/1, 355-357).

A	B	C	D
1	IKONICA zlatna s obrazom prečiste gospode i s mnogimi inimi obrazi i s 7 balas i s 6 balasinov i s 10 žmiraldov I s 26 zrna bisera	1	* 1 l, 11 u
2	NAPRAVA KONJSKA uzde prsine i pohvi kožno srebrom pozlačeno a žvalo gvozdeno i na glavi trak svilen s putci bisernimi drobnimi	1	- 23 l, 9 u

- Crticom su označene stavke sa istom težinom kao u ranijem depozitu u prvom ulaganju.

* Zvezdicom označene stavke ne odgovaraju težinom u odnosu na raniji depozit.

Ostale stavke predstavljaju ostatak razbijenih stavki u okviru prvog depozita.

Prilog V. Nejasan put dijela sadržaja zajedničkog depozita.

Prema proračunima na osnovu ulaganja, izuzimanja i podjele ostatka depozita (prema prilogima I-IV) nejasnim se može smatrati pitanje kome je pripalo ovi osam predmeta. Njihova težina bi trebala iznositi 35 l, 2 u, 1a.

A	B	C	D
1	LADICA velika	1	* 5 l, 2 u, 2 a
2	BOKARI srebrna s pokrivačem bijela	2	* 17 l, 5 u
3	KONDJER s pokrivačem i povrazom kožnim	1	- 11 l, 3 u
4	LAV srebren pozlaćen	1	- 11 u, 3 a
5	BROKETA zlatna s 1 velicim i s 3 safini i 6 zrna bisera velikog i s 3 zrna maloga	1	- 4 u, 4 a
6	ŠKATOLE s poveljama i knjigama	2

UKUPNO stavki, broja predmeta i njihove težine (onih koji su vagani):

A	B	C	D
5	-	6	35 l, 2 u, 3 a.

- Poznate težine date su prema prvom ulaganju.

* Težine dobijene na osnovu proračuna (pripadaju stavkama koje su izuzimanjima rastavljane u broju predmeta a time i težini).

Predviđena težina ostatka 35 l, 2 u, 1 a,

Težina ostatka prema proračunu..... 35 l, 2 u, 3 a.

Prema predviđenoj težini ostatka u ovoj rekonstrukciji nedostaje zanemarivih 2 a. Kada iste stavke posmatramo kod prvog ulaganja u zajednički depozit 1406. i kod prvog ulaganja u dva nova depozita 1413. (Uporedi priloge I. i IV.), nalazimo da se u pet slučajeva iznos izmjenio, četiri stavke su "olakšale" a jedna je "otežala", tj. iznosi vagani i bilježeni 1413.g. teži su za 2 u, 5 a. (Te stavke su označene zvjezdicom u Prilogu IV). Do nesklada dolazi prilikom vaganja izuzimanih predmeta iz pojedinih stavki. Na primjeru pojaseva to možemo i potvrditi. Kod prvog ulaganja u depozit (Prilog I, stavka 17) četiri pojasa imaju težinu 23 litre. U drugom izuzimanju podignuta su dva, a u četvrtom izuzimanju jedan pojas. Ta tri pojasa imaju težinu od 11 l, 5 u, 1 a (Prilog II). Preostali četvrti pojas podignut je u osmom izuzimanju, kada se težina ne navodi, i ponovo uložen u novi depozit banice Anke i Katarine. Tada mu vidimo i težinu, 11 l, 10 u. Tako dobijamo težinu ova četiri pojasa u iznosu od 23 l, 3u, 1 a, odnosno, 3 u, 1 a viška u odnosu na zbirnu težinu uložениh pojaseva u prvom ulaganju 1406.g. Pojasevi, ladice i bokari su stavke u kojima su predmeti izuzimanjima razdvajani.

Prilog VI. Pregled dragocjenosti.

	Vrsta dragocjenosti	Broj stavki	Broj predmeta	Težina tankom mjerom	Težina (u gramima)
1	Posude	16	63	139 l, 86 u, 13 a	47991,90
2	Ukrasni i odjevni predmeti	6	10	45 l, 31 u, 13 a	15663,25
3	Ikonice	2	2	3 l, 11 u, 1 a	1288,95
4	Konjska oprema	1	1	23 l, 9 u	7788,38
	Ukupno:	25	76	210 l, 137 u, 27 a 221 l, 9 u, 3 a	72732,48

Prilog VII. Pregled kretanja novca u depozitu.

Ulaganja

<p>1. ulaganje, 4.5. 1406.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 700 dukata, - 1.731 perpera (dubrovački dinari), - 22 perpera (dubrovački dinari "zli"), - 6 perpera mezalina (dubrovački poludinari), - 89 perpera (kotorski dinari). <p>2. ulaganje, 20.12. 1406.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2.640 dukata. <p>3. ulaganje, 9.1.1407.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 13.460 aspri (46 l, 7 u, 3 a), - 260 dukata. <p>4. ulaganje, 15.3. 1407.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 8.564 aspre (29 l, 9 u). <p>5. ulaganje, 5.1. 1408.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1.650 dukata, - 4.050 perpera (dubrovački dinari). <p>6. ulaganje, 10.1. 1409.g.</p>	<p><i>Ukupno uloženog novca:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 8964 dukata, - 11.722 perpera i 1 dinar dubrovački, - 22 perpera dubrovačkih dinara "zlih", - 6 perpera mezalina dubrovačka, - 1.005 perpera i 11 dinara kotorskih, - 34.024 aspre (117 l, 1 u, 3 a). <hr/> <p style="text-align: center;"><i>Izuzimanja</i></p> <p>1. izuzimanje, 6.3. 1410.g.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 8.564 aspre (29 l, 9 u), - 12.000 aspri (40 l, 9 u), - 1.150 dukata.
--	--

1. 3.000 dukata, 2. 3.000 perpera (dubrovački dinari), 3. 1.000 perpera aspri (12.000 aspri) (40 l, 9 u).	2. izuzimanje, 15.3. 1411. g. - 6.814 dukata.
7. ulaganje, 16.1. 1410. g. - 714 dukata, 8. 2.941 perpera i 1. dinar (dubrovački dinari), 9. 916 perpera i 11 dinara (kotsorski dinari), 10. 13.450 aspri (46 l, 7 u, 3 a).	3. izuzimanje, 26.6. 1411. g. 1. 11.722 perpera dubrovačka, - 22 perpera dubrovačka "zla", - 6 perpera meزالina, 2. 1.005 perpera i 11 dinara kotsorska, - 1.000 dukata.

Summary

"THE STATE DEPOSIT"

(The State Deposit of the Banus' (Governor) Wife Anka, Sandalj Hranić and Catherine in Dubrovnik (Ragusa) 1406-1413)

The highest level of the property protection of the influential representatives from the Dubrovnik neighbourhood came to existence as a state deposit. Sandalj Hranić's property protection in Dubrovnik was of an economic and political strategy. Together, with the banus' wife Anka and Catherine, he was motivated to make deposit in Dubrovnik, because of the high level of protection-saving account, his own care for his descendants. The depositors made seven deposits in the common deposit at any time. The data have a more complete meaning and enable a more affirmative approach for researchers on deposit contents. The main question is, the relation between the depositors within the deposit, a consequence of the relations of the Hrvtinićs' and Kosačas'. The change of Hrvoje Vukčić's and Sandalj Hranić's relations was caused by Hrvoje's changeable political goals, most likely, because of the Ostrovica problem and Skradin, too, having a negative impact on the marriage of Sandalj and Catherine and the future of the deposit, as well. Disregarding the relations among the depositors the deposit will be closed under foreseen conditions. Deposit fee, as an allowance, payed by the depositors to the guard, did not exist. The people in Dubrovnik considered the deposit of the influential neighbours as a high political prestige, existence, kind of correction within the inter-neighbourly relations, but a source of the financial transactions. A multiple deposit and exemptions by the depositors was transformed into the essential function of property protection, a saving account. Sandalj's experience was applied at separate deposits, who will consider it as a stabile business, to the end of his life.